

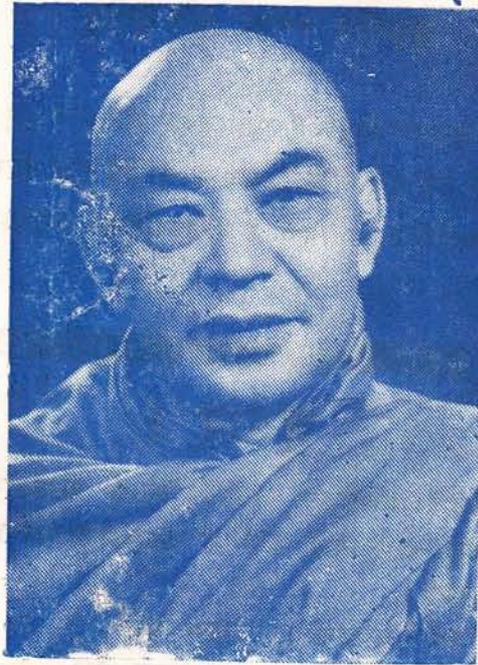
वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स !

बाबहाल, जलिवपुर,
नेपाल ।

आजन्दामासिक

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

दिवंगत आचार्य भिक्षु डा. अमृतानन्द महास्थविर

वर्ष २४, अंक ५, ने.सं. १११६ (२०५३) यँद्या:पूणिमा बु.सं. २५४० इ.सं. १९६६ सेप्टेम्बर

प्रतीत्यसमुत्पादया व्याख्या

१११६ यंलाध्व ३, यल-

थनया मणिमण्डप विहारय् बर्मा विज्याःह्य भिक्षु जतीलपाखे प्रतीत्यसमुत्पादया धर्मदेशना याना-
विज्यात । थुगु ज्याइवः वंगु भाद्र १ गतेनिसे हे हित्यं
सुथय् व सनिलय् यलया शाक्यसिंह विहारय् न्ह्याना-
चवंगु दु । थये हे प्रत्येक वाःया बिहिवाःपतिकं यंया
बागबजारस्थित धर्मचक्र विहारय् थेरवाद बौद्ध दायक
केन्द्रीय परिषद्पाखे भिक्षु जतीलयत धर्मदेशना याका-
वयाचवंगु दु । भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरया बुद्धितक

मदिरक न्ह्यानावनीगु थुगु ज्याइवलय् वसपोलयत
भोजनया व्यवस्था बौद्ध उपासक धर्मराज लामां याना-
वयाचवंगु छः ।

परियत्ति शिक्षाय् ६३ म्ह

१११६ गुंलायाः १३, यल-

आदर्श विद्यालय, नागबहालय् शनिवाःपतिकं
न्ह्याकावयाचवंगु दीपंकर परियत्ति शिक्षालयया परियत्ति
व्वेज्याय् थपालय् ६३ ह्य विद्यार्थी मस्तसे परीक्षाय्
व्वतिकाःगु दु ।

बुद्धघोष भन्तेया बुदि हनीगु

१११७ त्रंलाध्व १२, यल-

थनया लुंखुसिस्थित सुमंगल विहारय् थ्वहे वइगु कौलाध्व ११ कुन्हु भिक्षु बुद्धघोष महा-
स्थविरया ७६ दँ बुदि हनीगु जूगु दु । सम्राट् अशोकं कलिग युद्धं विरक्त जुयाः शस्त्र त्याग याःगु
थ्व दिंकुन्हु सकल भिक्षु, अनगारिका, उपासक उपासिकापिन्त उपस्थितिया लागी सुमंगलविहारं
इनाप याःगु दु ।

सुभाय् !

आनन्दभूमिया पुलांपि आजीवन ग्राहकपिनिपाखे आनन्दभूमि ताःलाक पिथनेत
ग्वाहालि जुइकथं क्वय् न्ह्यथनाकथं आर्थिक ग्वाहालि प्राप्त जूगुलिइ श्रद्धालुपिन्त
दुनुगलंनिसे सुभाय् देछाया ।

१. आनन्दवीर वज्राचार्य - पूच्च, यल - ३००१-
२. बेखारत्न शाक्य - तःधंचुक, यल- ३००१-
३. हेरारत्न वज्राचार्य - नःत्वाः, यल- ३००१-

ग्राहकपिनिपाखे ग्वाहालि ताःलाकाः तिवः बीगु ज्या यानाविज्यागुलि हेराकाजी
सुजिकाः, नागवाहाः, यलयात सुभाय् देछाया ।

व्यवस्थापक

आनन्दभूमि

आजण्ड वृत्ति

(नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका)

वर्ष २४ अङ्क ५ बु. सं. २५४० मधुपूर्णिमा

प्रधानसम्पादक

भिक्षु कुमार काश्यप
फो. नं. २७१४२०

सम्पादक

सुवर्ण शाक्य - २१२८५५
अष्टमुनि गुभाजु - २३१२२२

व्यवस्थापक

भिक्षु धम्ममूर्ति - २७१४२०

सह-व्यवस्थापक

तीर्थनारायण मानन्धर
फो. नं. २७०३८६

वितरणव्यवस्था

भिक्षु पञ्जामूर्ति - २७१४२०

वितरणव्यवस्था सहयोगी

धामणेर पञ्जारत्न - २७१४२०

विज्ञापन व्यवस्था

विरत्न मानन्धर - २१११८५

प्रधानकार्यालय तथा प्रकाशक

मानन्दकुटीविहार, स्वयम्भू, काठमाडौं
पो.ब. नं. ३००७, २७१४२०

बुद्धवचन

अप्पमत्तो पमत्ते सु सुत्ते सु बहुजागरो ।
अबलस्सव सोघस्सो हित्वा याति सुमंघसो' ति ॥

प्रमादीहरू मध्ये अप्रमादी, सुतिरहेका मध्ये आँखा खुलेका व्यक्ति र दुर्बलघोडाहरू मध्ये बलवान् घोडा अगाडि गए भै मूर्खमध्ये बुद्धिमान् अगाडि जान्छ ।

दुइजना भिक्षुहरू भगवान् बुद्धकहाँ कर्मस्थान लिई वर्षावास गर्न गए । तिनीहरू दिनौं जङ्गलमा गई दाउरा ल्याई आगो बनाई नित्याचारण गर्ने गरिरहे । एकजनाले समयमै दाउरा ल्याई आगो बनाई भर्खरका श्रमण-हरूसँग कुरा गर्दै प्रथम याम बिताउने गर्थे । अर्कोचाहिँले अप्रमादी भई श्रमणधर्मलाई पालन गरी पहिलोलाई समेत समय समयमा काम गर्नु ठीक छ भनी सम्झाउँथ्यो । पहिलोले काम नभए पनि सुत्नु हुन्न भनी खिज्या-उँथ्यो तर त्यो दोस्रोचाहिँ मध्ययाममा एकछिन सुतेर विश्राम लिएर पश्चिमयाममा उठी रात्ररी श्रवणधर्म गर्ने गर्थे । यसो गर्दै दोस्रोचाहिँले छिटै प्रतिसंश्र्वासहित अर्हत्त्व प्राप्त गरी अर्हत्त्व प्राप्त गर्थे तर पहिलोचाहिँले प्रमादी भै आवश्यकतानुसार काम नगरी समय बिताइरह्यो । वर्षावास सकिएपछि पहिलोचाहिँले बुद्धकहाँ गएर आफू जाग्रत रहेको र अर्कोचाहिँ सुतिरहने भनी भन्दा प्रमादी भई जाग्रत रहँदैमा कुनै अर्थ छैन, अप्रमादी भई ठीक ठीक समयमा काम गर्नुपर्छ त्यसले मात्र फल पाउँछ भनी त्यसलाई सम्झाई भगवान्ले यो गाथा भन्नुभएको हो ।

वार्षिक रु. ६०।-

आजीवन रु. १०००।-

एक प्रतिको रु. ६।-

विहारको देवघरको अवस्था

नेपाल उपत्यका विहारै विहारको देश हो भनेमा अत्युक्ति नहोला । बौद्ध परम्पराका प्रतीक महायानीविहारहरूको इतिहास नै उपत्यकाको बौद्धसंस्कृतिको अवशेष हो । आज विहारहरूको स्वरूप विरूप भएर गइराखेको छ । विहारहरूमा सबैतिरका घरहरू भकिभकाउ र गगनचुम्बी समेत भइसकेका छन्, यो विकासको लक्षण जस्तै छ । विडम्बना त यो छ कि एउटै देवघर (क्वा:पा:छे) भने ०९० सालको भूकम्पले जर्जरित भए भैं ठाउँ ठाउँमा चर्किने, भत्किने अनि गजुर नै ढल्किने र बिस्वा उम्रने भएर दयनीय अवस्थामा छन् । विहारको यस्तो दृश्य नदेख्ने सायदै कम होला । यस्ता विहारका भव्य घरवालाहरू आफ्ना घरको शानमा गौरव मानेर बसेका छन् । विहारको देवल भत्केकोमा छरछिमेक, विहारपरिवारका नातेदार, वडासमिति, पुरातत्त्व विभाग अनि सर-कारलाई दोष दिएर आफू बचेको संभन्छन् ।

त्यस्ता विहारको आफ्नै आयस्ता थोरै वा धेरै नभएको सायद हुँदै हुँदैन भनेर ठोकेर भन्न सकिन्छ । यदि अहिले आएर आयस्ता नभएको रहेछ भने अवश्य पनि भएकोलाई कसैले सिध्याइ-सकेको होइन भन्न नसकिने विहारहरूको इतिहास र परंपराले स्पष्ट पारेको हुन्छ । एकचोटि खोतलेर हेरौं त एउटामात्र पनि त्यस्तो पुरानो विहार कहाँ छ ।

कुनै विहारहरू जीर्णोद्धार भएर केही भएपनि दर्शनीय रहेका छन् । त्यस्तो ठाउँको मरम्मत पनि विहारवालाहरूकै पैसाबाट बनेको छ कि वडा वा सरकार वा विदेशी पैसाले भएको हो भनी कसैले जान्न बुझ्न चाहेमा त्यसको यथार्थता तुरुन्त स्पष्ट हुने हुन्छ । आजको विहारको अवस्थाले विहारवालाको इज्जत गएको छ भन्दा पुर्खाको गौरव मान्ने विहारवालाहरू सायद नाक फुलाई सही थाप्छन् भन्नेमा हिचकिचाउनु नपर्ने अवस्था आजको छ । विहार विघ्नेकोमा गोहीको आँसु चुहाउने विहारपालहरूको परिचय लिने व्यक्ति यहाँ दुर्लभ भएको भन्नुमा पनि अद पछि हट्नु नपर्ने अवस्था आजको होइन र ? एकपटक यसतर्फ विचार गरौं । विहारसंस्कृतिप्रिय बाबुका छोराहरूले बाबुको आकांक्षा पूर्ति गर्नु वास्तविक सन्तान कहिनु हो अन्यथा विहारको देवघरको आजको अवस्थाले मन नपराई त्यस्ता विहारका हकवालाको हुर्मत लिन बेर छैन ।

बुद्धधर्ममा मानवता

- विश्वरामभक्त माथेमा

मानिस चेतनशील छ, सचेत रहन सक्छ । यसैले ऊ चेतनशील सामाजिक प्राणी हो । चेतनशील हुनाका कारणले मानिस समाजभित्र र बाहिर पशुवत् रहने हुँदैन । चेतनशील बनेर समाजमा अघि बढ्नु नै क्रियाशील धर्म हो । यो नै मानवधर्म हो र यसमा नै मानवता रहेको हुन्छ । मानवधर्म प्राकृतिक माध्यमले क्रियाशील हुन्छ र मानिस समाजप्रति उत्तरदायी रहने हुन्छ ।

मानवधर्म भूत, भविष्य, वर्तमानको मूल्य र मान्यताको रहन्छ । बुद्धधर्म यस्तै प्रकृतिमा निहित र प्रकृतिमय छ । प्रकृतिको नियम अक्राट्य छ । घाम पानीले जीवलाई जीवदान दिइरहेको छ र जीव हरामरा प्रस्फुरित भैरहेको हुन्छ । त्यस्तै चेतनशील मानिसलाई शर्म र धर्मले मानव बनाउँदै लग्छ । यसै सन्दर्भमा *Sir Edwin Arnold* ले उनको '*Seas and Lands*'मा भनेको छ, "*I have often said and I shall say again and again, that— between Buddha and modern science there exists close intellectual bond,*" अर्थात्, म बराबर भन्दछु र फेरि फेरि भन्न छोड्दैन कि बुद्धधर्म र आधुनिक विज्ञानमा विवेकपूर्ण विचारले सोचन सकियो भने मानवलाई महशूस हुन्छ कि विज्ञान बुद्धधर्म एउटै झैं हो ।

हुन त बुद्धको स्वास्नी छैन, न छोराछोरी नै छ, न बाबुआमा नै । थियो त ती सबै उनी सिद्धार्थ हुँदा । बुद्ध मानवकल्याणको लागि अन्वेषक हुन् ।

मानिसको शक्ति प्राकृतिक शक्ति हो । त्यस

शक्तिलाई विवेकपूर्ण चेतनशील धर्म र धर्मको आधारमा प्रायोगिक बन्न नै प्राकृतिक धर्मको रूपमा रहेको बुद्धधर्मको अनुयायी बन्न हो । त्यही हो बुद्धशरणं गच्छामि धम्मं शरणं गच्छामि, संघं शरणं गच्छामि अर्थात् बुद्धलाई विवेकपूर्ण संचालनमा राख्नु, उक्त संचालन निस्वार्थ र संयमपूर्ण प्राकृतिक पद्धति अनुकूल राख्नु र आफ्नो आफ्नो विवेक विचार संघबाट पारित राख्नु नै बुद्धको त्रिरत्न हो— 'त्रिरत्नया नाम अनन्त गुलि, लोमनके मते स्वर थुलि ।' बुद्ध हो त प्रकृतिमय व्यवहार सिकाउने— भला करे भला हुश्रा, बुरा करे बुरा हुश्रा ।

त्यस अर्थमा बुद्धधर्म धेरै धेरै फेरि यथार्थताको विरुद्ध काल्पनिक विधानमा अल्मलिएर संघर्ष गर्नुपर्ने किसिमको होइन । यो ज्यादै सरल, बोधकर, व्यावहारिक वस्तुवादी भएर पनि मानवी गुणवादी धर्म हो । यसैले संघी कार्य आफूमा निहित छः

“यःत थमनं ह्यसियाव दुःखी जुया चोना रे ॥
थःत थमनं ह्यसियेहाव सुखी जुया चोने रे ॥”

The Tao of Physics मा पनि यही लेखिएको छ—

“*He who dwelling in all things
Yet is other than all things,
Whom all things do not know,
Whose body all things are,
Who controls all things within—
He is our soul, the inner controller
The Immortal*

(*Modern Physics pp. 11*).

आफूले आफूलाई आफूसमेत सर्वको कल्याण गर्न व्यवहारमा आत्मोत्सर्गो बन्नु नै मानिसको महान्ता हो। यही आउंछ गोरखापत्रको अरण्य क्रन्दन—

‘सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामया,
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चित् दुःख भागजनः ।’

मानिसलाई भूतप्रेतले दुःख दिन्छ भने जस्तै बुद्ध जन्मेको शान्तिप्रिय देशमा पनि बुद्धधर्मलाई कतै कहीं घोरपेच भइनरहेको छैन पनि। प्रत्यक्ष देखाउन गाह्रो पर्न जाने भएपनि अत्यक्ष त थियो र छ पनि। राणाकालीन नेपालको प्रवृत्तिले यस राष्ट्रिय बुद्धको धर्मलाई निमोठन खोजिएको भएपनि निमोठिएर नसकिने पनि त यो होइन किनभने बुद्धधर्म प्राकृतिक नियममा आधारित छ— बरफ ठोसको ठोस रहन्छ र चीसो पनि; पानी तरल छ। यसमाथिको र यस सम्बन्धमाथिका माथिको अतिक्रमण बराबर हुँदै छ त त्यो अतिक्रमण अतिक्रमणकारीको आफूमाथिकै अतिक्रमणले निरन्तरता लिइरहेको छ कि अतिक्रमक आफै ध्वस्त हुनलाई। यसै कारण चालीस प्रतिशतभन्दा बढी नेपाली गरीबीको रेखामुनि छन्, त्यसैले कोही मोटाए, कोही मोटाउँदैछन्। काम गरेर होइन, पसिना चुहाएर होइन, अनैतिक काम गरेर, कुकर्ममा बुद्धि संचालन गरेर— ब्राउनसुगरबाट धनोपार्जन गरेर, नेपाली संस्कृतिको वस्तु चोरी निकासी गरेर, यथोचित न्यायलाई मनो-मालिन्य मुखमा उतारेर आदि। आज देश भिखारी बन्दैछ— बुद्धको शान्तिप्रिय देश अशान्तिले छाएको छ। यस हिन्दूधर्मले समेटेको राजतन्त्रात्मक प्रजातन्त्रको देश काल्पनिक संसारमा अल्मल्लिँदैछ। बारबारका क्रान्तिले ल्याएको प्रजातन्त्र छोडि ? मोटरमा, बिल्डिङ-मा र नेपाली धन विदेशमा लगानी भएको डलरका

डलरको बिल देखाउनेमा हो भने गरीब देशहरूमध्ये नेपाल अन्तर्राष्ट्रको बाँजोमा कुई नम्बरबार गरीबीको अन्तिम कक्ष एक (१) नम्बरमा झर्ने त होइन र ?

क्रान्तिकारी क्रिश्चियनधर्मले पश्चिममा देश विदेशहरूबाट गरीबी हटिसकेको छ भने क्रान्तिकारी बुद्धधर्मले पनि नेपाललाई क्रियाशील सहकर्मी बनाउनलाई अब जनताले होइन बुद्धधर्मले देशमा क्रान्ति ल्याउनु परिरहेको छ। यो सत्य हो; शिवं हो; सुन्दरं पनि हो। त्यस्तैभए मात्र अतिक्रमणकारीहरूको अतिक्रमण ह्यासिएर जाला।

जिसस् र गौतमबुद्ध दुबै आ-आपना समयका निर्विवाद दोष व कुरीतिहरूको विरुद्ध क्रान्तिकारी थिए। यो ‘सहात्मा गान्धी’को पृष्ठ ३१४ मा यसरी लेखिएअनुसार छः *Jesus and Gautama were both rebels, by the connections of their days— Prof. L. W. Grensted.*

अतिक्रमणकारीहरू यसरी चिन्न सकिन्छः अतिक्रमणकारीहरूको लागि—

१. आफ्नै कारणले देश दुबोस्, कोही मरोस् वा बाँचोस् कहिल्यै कसको केही कुरोको पनि परवाह हुँदैन। खाली आफूलाई मोजमज्जा गर्न पाए पुग्यो। सहेलिया-हरूसँग मनोरञ्जन गरी मञ्चमा नाचन पाए पुग्यो।

२. अरूलाई दुःख दिनुपरे दुःख दिएर पनि, धर्म छोडेर अपराधी काममा हात बढाउनु परेपनि केही कुरोको संकोच नमानी हात बढाएर आफ्ना भोगविलास तथा सुबिधाको साधनहरू जुटाई रहन पाए पुग्यो।

३. कर्म वा अकर्म जे गर्नुपरे पनि गरेर अरूको अगाडि आफू भलादमी भएर देखाइरहनुपरेको हुन्छ। ‘चोरलाई सज्जन, सज्जनलाई चोर’ औंल्याइरहनुमा

सफल गर्नु नै उनीहरूको धर्म अं भएको छ तर शर्म
बिनाको ।

४. त्यस्तै कुआदतले कसको आँखामा छारो
हाल्न सफल भइरहेको हुन्छ । तिकडम चलाउनमा
उप्यस । बीचैबीचबाट मानपदवी तप्काउन सफलता
प्राप्त भइरहेको हुन्छ ।

यस्ताबाट रचिएका क्रियाकलाप भएको अतिक्र-
मणहरूमाथि विजय प्राप्त गर्न धार्मिक र बौद्धिक क्रान्ति

चाहिन्छ जुन बुद्धधर्ममा छ । बुद्धधर्मले मात्र नेपालमा
मानवता ल्याउन सकिन्छ— सुन्दरः शान्त, विशाल
बनाउँछ । नेपाल धनी हुन सकिएला, गरीब र धनी
बीच असह्य फाटो चढाएर । तर धेरै गरीब गरीबको
नेपाल देशमा अशान्तिले तहल्का मच्चाउँदै रहन्छ । तब
मानवता सबै दानचले निलिरहेको हुन्छ । यस्तो बेला
वास्तविक शरण हुने ठाउँ बुद्धधर्म हो । त्यसैले सर्वको
मुखमा हुनु आवश्यक छ, बुद्ध शरण गच्छामि ।

(भजन)

मन कस्तो छ चिन्नु

— भिक्षु महाप्रज्ञा

मनको चञ्चलता रोक्न दुष्कर छ, मनको शान्तिमा दुर्लभ छ शिक्षा ।
मन स्रोतलाई रोक्न सक्ने दीक्षा, प्रभुसँग मार्गो यही नै हो भिक्षा ॥
मनको कारण इन्द्रिय पञ्च हो, इन्द्रिय जितेमा मन हुन्छ सञ्चो ।
धर्मकार्यमा अब होइन अरे, भन्दै जाने गर्दा मन हुन्छ पञ्च ॥
इन्द्रिय पञ्चले मनलाई तान्दै, हतासले नै मन बाहिर जान्छ ।
रूप निमित्तमा मन सुख संशयो, सुखको हेतुले मन दुःख हुन्छ ॥
इच्छा भएसम्म मन दौडी गयो, भय नलिई हुल-मूलमा हुर्को ।
लाभ नभएसम्म स्वां स्वां गन्यो, पछि आफै रोइहाल्छ पवां पवां गरी ॥
मन परे तीतो पनि मिठो हुन्छ, मन नपरे चिनी पनि तर्रो छ ।
यो मन बाँध्न अति गाह्रो छ, बुझ्नु छ यो मन अति नै कालो छ ॥
मन बाँध्नलाई प्रणिधि गर्नु छ, मनको धार कता बुझ्दै जानु छ ।
प्रज्ञाज्ञानले मनलाई थिचेर, मुख्य धर्म यसैलाई भनिन्छ ॥

— अनु. दिव्यरत्न तुलाधर

भगवान्बुद्धको जन्ममितिमा फरक किन र कसरी ?

-कृष्णकुमार प्रजापति

नगदेश, बुद्धविहार

गणतान्त्रिक जनपद- कपिलवस्तुका नरेश शुद्धो-
दनका सुपुत्रको रूपमा रमणीय शालोद्यान- लुम्बिनी
काननमा जन्मनुभएका राजकुमार सिद्धार्थ गौतमको
जन्म मिति कहिले र किन, कसरी फरक हुन पुग्यो ?
यसबारे तमाम बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले सोच्नुपर्ने, चिन्तन
मनन गर्नुपर्ने विषय भएको छ ।

सिद्धार्थ गौतमलाई जन्म दिने सुयोग्य माता-
महामायादेवी वहाँको जन्म भएको सातौं दिनमै देहाव-
सान हुनुभयो र शाक्यपुत्र सिद्धार्थ गौतमको लालन-
पालन वहाँक सानीआमा- महाप्रजापति गौतमीबाट
भइआएको इतिहास साक्षी छ । तसर्थ बचपनदेखि नै
मातृशोकको आभास मिलेका राजकुमार सिद्धार्थ गौतम
आफ्नो जीवनमा गाम्भीर्य हुनु स्वाभाविक थियो ।
त्यहीबाट नै आफ्नो जीवन र जगत्को पहिचान खातिर
गम्भिर भै तत्सम्बन्धमा सोध-खोज र सदा चिन्तन
मननमा तल्लीन हुनुभयो । त्यसैको परिणामस्वरूप २९
वर्षको उमेरमा समस्त मानव जगत् र प्राणीमात्रको
कल्याण खातिर दुःखको पहिचान र त्यसको निपत्यारा
गर्ने खातिर आषाढपूर्णिमाको दिनमा गृह त्याग गरी
महाभिनिक्रमण गर्नुभयो । त्यहाँदेखि वहाँले ६ वर्षसम्म-
को कठिन तपश्चर्य गरी बंशाखपूर्णिमाकै दिनमा
“बोधिज्ञान” प्राप्त गर्नुभयो । यस्तो दुर्लभ बोधिज्ञान
प्राप्त भएकै दिनदेखि वहाँ तथागत “बुद्ध” हुनुभयो ।
वहाँले प्राप्त गर्नुभएको बोधिज्ञान भनेकै सारसंक्षेपमा
“चार आर्यसत्य, आर्यअष्टाङ्गिक मार्गहरू र प्रतीत्य

समुत्पादका सिद्धान्त हुन् । अनित्य, दुःख र अनात्म
जस्ता मौलिक सिद्धान्त बुद्धधर्मको सार र आधारस्तम्भ
हुन् । शील, समाधि र प्रज्ञाको सहो अर्थ र मर्म बोध-
द्वारा सम्यक् जीवन यापन गर्न सकिन्छ जस्ता यावत्
कुराहरू थाहा पाउनु र थाहापाए जस्तै व्यवहारमा
लाग्नुपर्नु नै साँचो अर्थमा बुद्धमार्गी बन्न हो, मध्यम-
मार्गी बन्न हो ।

बुद्धधर्म एउटा वैज्ञानिक धर्म हो, मानवधर्म
हो । यो एउटा बुद्धिवादी धर्म हो । बुद्धधर्म इतिहास-
सँग सस्बन्धित धर्म हो । त्यसैले विश्वका विद्वान् बुद्धि-
जीवीहरूले घोषणा गरेका छन्- “बुद्ध सत्य हो, ईश्वर
कात्पनिक हो । बुद्ध भगवान् ऐतिहासिक युगपुरुष हो
जसलाई शान्तिका महाउन्नायक, महाकारुणिक, महा-
मानव, तथागत भनिन्छ” । त्यस्ता महापुरुष, युगपुरुषको
जन्म मितिमा किन विभेदता ? कसरी विभेदता रहनु
गयो ? यो सोचनीय विषय हो, सोधखोजको विषय बन्न
गएको छ ।

लुम्बिनी विकास कोष जस्ता उत्तरदायी बौद्ध
संस्थाले प्रकाशित गरेको बुलेटिन, पुस्तक-पुस्तिकाका र
धर्मोदय सभा जस्ता जिम्मेवार संस्थाले प्रकाशित गरेको
बुलेटिन र पुस्तक-पुस्तिकाका शान्तिका महानायक,
महामानव तथागत बुद्धको जन्म मिति इ.पू. ६२३ भनी
उल्लेख गरी आएका छन् भने W F. B. अर्थात् विश्व
बौद्ध भ्रातृत्व संघले पनि भगवान् बुद्धको जन्म मिति इ.
पू. ६२३ लाई नै स्वीकारी आएको घटनास्वरूप वि.

सं. २०१३ सालमा अर्थात् बुद्ध सम्बत् २५०० मा भगवान् बुद्धको पावन जन्मभूमि नेपालको राजधानी काठमाडौंमा “चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन” गरी सम्पन्न भएको परिघटना तपाईं हात्रो मानसपटलबाट छिपेको छैन। जुन ऐतिहासिक एवं पवित्र उक्त चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलनमा मित्रराष्ट्र श्रीलङ्काबाट विश्व प्रसिद्ध बौद्ध विद्वान् मलालाशेखर एवं मित्रराष्ट्र भारतबाट विश्व प्रसिद्ध बौद्ध विद्वान्हरू राहुल सांकृत्यायन, भदन्त आनन्द कौसल्यायन र भारतका सम्बिधान निर्माता एवं भारतका दलित जातिका नेता बाबासाहेब डा. भीमराव अम्बेडकर जसले उक्त ऐतिहासिक बौद्ध सम्मेलनमा “बुद्ध र मार्क्स” विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएका घटनाहरू कदापि त्रिसंन सक्ने छैनौं।

त्यस्तै गरी भारतका प्रसिद्ध बौद्ध विद्वान् भिक्षु धम्मनन्द कौशाम्बीद्वारा लिखित बौद्धग्रन्थ “भगवान् बुद्ध” मा तथागतको जन्म मिति इ. पू. ६२३ नं उल्लेख गरेका छन् भने कतिपय भारतीय बौद्ध विद्वान्हरूले आ-आफ्नो ग्रन्थमा उक्त मिति उल्लेख गर्दा भिक्षु धम्मनन्द कौशाम्बीकै उद्धरणलाई “पाद टिप्पणी” (foot notes) को रूपमा अनुसरण गरेको पाइन्छ।

तर भारतका प्रसिद्ध बौद्धविद्वान् एवं भिक्षु राहुल सांकृत्यायनद्वारा लिखित अजर-अमर कृतिहरू “बौद्ध-चर्या” र “भगवान् बुद्ध” मा तथागत बुद्धको जन्ममिति इ. पू. ५६३ भनी स्पष्टसँग उल्लेख गरेका छन्। नेपालका इतिहासविद्हरूमध्ये नाम चलेका प्रसिद्ध इतिहास वेत्ता बौद्धविद्वान् भुवनलाल प्रधान पनि इ. पू. ५६३ नं स्वीकार्नुहुन्छ। वहाँसित साक्षात्कार गर्दा ‘ऐतिहासिक प्रमाण त इ. पू. ५६३ नं हो तर विश्वास भने इ. पू. ६२३ लाई मानेकोले ६० वर्षको फरक रहन गएको छ। त्यो कसरी भयो? भन्न कठीन छ’ भन्नुभएको याद

छ। यसरी ६० वर्षको फरक हुनु भनेको त हिन्दमहासागरीय मुलुकका वासिन्दाहरूको औसत आयुभन्दा बेशी छ अर्थात् अहिलेको एकजना व्यक्तिको पूर्ण आयु बराबरको फरक रहन गएको छ। यसरी एकजना ऐतिहासिक युगपुरुष, महापुरुष तथागत बुद्ध र वहाँको धर्मलाई अङ्गीकार गर्ने र आस्था राख्ने व्यक्तिहरू यस संसारमा एक अर्बभन्दा बढी छन्। त्यस्ता आस्थाको केन्द्र बनेका शान्तिका महानायक, महामानव तथागत बुद्ध र वहाँद्वारा प्रतिपादित धर्मको संस्थापनको तिथिमिति फरक हुनु विडम्बनाको विषय बन्न गएको छ।

यसरी उक्त दुई जन्ममिति देखापरो फरक भैरहेको घडीमा पुनः विदेशी बौद्धविद्वान्हरूबाट लिखित पुस्तकहरूमा अझै केही फरक मितिहरू उल्लेख गरी विवाद ल्याएका छन् जुन एक दुई विद्वान्हरूको बौद्ध पुस्तकहरू अध्ययन गर्ने सुअवसर मिलेको छ जुन निम्न प्रकारका छन्:-

(क) *The Essentials of Buddhist Philosophy* का लेखक जुनजिरो ताकाकुसु (*Jun-jiro Takakusu*) ले भगवान् बुद्धको जन्मदेखि निर्वाणसम्मको मिति इ. पू. ५६६-इ. पू. ४८६ भनी अस्सी वर्षको आयुकाल उल्लेख गरेका छन्।

(ख) हालमात्र अर्थात् १९९६ को प्रकाशनमा *Tom Louenstein* द्वारा रचित “*The vision of the Buddha*” भन्ने पुस्तकमा पनि ऐतिहासिक बुद्धको जन्म इ. पू. ५६६ तिर नं भएको भनी उल्लेख गरेका छन्। उक्त पुस्तक लण्डनको *Duncan Baird Publishers (DBP)* ले सन् १ ९६ मा प्रथमपल्ट प्रकाशित गरेको छ।

(ग) हालमात्र अर्थात् सन् १९९६ मा प्रथम पल्ट प्रकाशित पुस्तक “*Buddhism in India*” का

रचनाकार विद्वान् अशोककुमार आनन्दले सिद्धार्थ गौतमको जन्म र निर्वाण अर्थात् जीवनकाल इ. पू. ५६७-इ. पू. ४८७ हो र वहाँले सम्बोधलाभ (बुद्धत्व प्राप्ति) इ. पू. ५३२ मा बोधगयामा प्राप्त गर्नुभएको हो भनी उल्लेख गर्नुभएको थियो । उक्त बौद्ध पुस्तक "ज्ञान पब्लिसिङ्ग हाउस" न्यू दिल्लीबाट प्रकाशित भएको थियो । चीनिया केन्टोनिजमतानुसार र हामीले अहिले स्वीकारी आएको (अर्थात् विश्व जनमतले) सिंहली मतानुसार ५८ वर्षको विभेद पाउँदछौं ।

भगवान् बुद्धलाई ऐतिहासिक महापुरुष, युग-पुरुष भनिन्छ । यसमा विवाद छैन तर कुन चाँहि ऐतिहासिक प्रमाणलाई सही सत्य हो भनी अङ्गीकार गर्ने त ? बौद्ध विद्वान् एवं भिक्षु राहुल साँकृत्यायन लगायत पुरातत्त्वविद् बौद्ध विद्वान् एवं इतिहासकार भुवनलाल प्रधानहरूले इ. पू. ५६३ लाई भगवान् बुद्धको जन्म तिथिमिति मान्नुहुन्छ भने अधिकांश बौद्धहरूले स्वीकारेको मिति इ. पू. ६२३ हो, जुन जन्ममितिलाई विश्व बौद्ध आनुत्त्व संघ, लुम्बिनी विकास कोष एवं धर्मोदय सभा जस्ता जिम्मेवार बौद्ध संस्थाले समेत स्वीकारी बुद्धजयन्ती समारोहको आयोजना गरी आएका छन् । इ. पू. ६२३ भनेको सिंहली मतानुसार विश्व जनमतले स्वीकारी आएको भगवान् बुद्धको जन्म मिति हो । अतः उक्त जन्म मिति अनुसार आजभन्दा २६१६ वर्ष अघि

नं भगवान् बुद्धको जन्म रमणीय शालोद्यान- लुम्बिनी काननमा भएको थियो । उक्त ऐतिहासिक भनिएको मिति अनुसार तथागतको जन्म आजभन्दा २५५६ वर्ष अघि भएको थियो भने केन्टोनिज मतानुसार (वहाँ-हरूको दावी छ भू-प्रमाणको आधारमा) २५६१ वर्ष भैसकेको छ ।

जुनजिरो ताकाकुसूर टमलोवेन्स्टेनको अनुसार भगवान् बुद्धको जन्म भएको २५६२ वर्ष भइसक्यो भने भारतीय विद्वान् अशोककुमार आनन्दको अनुसार २५६३ वर्ष अघि जन्मनुभएको थियो ।

इ. पू. ६२३ लाई नं ऐतिहासिक जन्म मिति मानि भगवान् बुद्धको महापरिनिर्वाण मिति इ. पू. ५४३ देखि गन्ती गरी बुद्ध सम्बत्को शुभारम्भ गरेको देखिन्छ, बुद्धको जीवनकालमा वहाँको त्रिसंयोग वंशाख पूर्णिमाको दिनमा परेको घटना बौद्ध पाली साहित्यमा उल्लेख छ । शान्तिका महानायक, महामानव, तथागत बुद्धको जन्म, बुद्धत्व प्राप्ति एवं महापरिनिर्वाण जस्ता पुनीत कार्यहरू वंशाखपूर्णिमाको दिनमा भएको थियो । त्यसैले वंशाखपूर्णिमाको दिन बौद्ध जगत्मा उल्लेखनीय महत्त्व रहन गएको छ । तथागत बुद्धको भौतिक देह परित्याग गरी "महापरिनिर्वाण" गरेको दिनको संस्मरण गरी बुद्ध सम्बत्को सूत्रपात गरेका थिए । यसरी तथागतको गुणानुस्मरण गर्ने तिथिमिति हो वंशाखपूर्णिमा ।

बुद्धको जन्म मिति फरकको चाँट

भगवान् बुद्धको	सिंहली मतानुसार इ. पू.	केन्टोनिज मत इ. पू.	जुनजिरो ताकाकुसु + टमलोवेन्स्टेन, इ.पू.	अशोककुमार आनन्द इ. पू.	राहुल साँकृत्यायन र अन्य इ. पू.
जन्म-	६२३ B. C. (२६१६)	५६५ (२०६१)	५६६ (२५६२)	५६७ (२५६३)	५६३ (२५५६)
सम्बोध लाभ-	५८८ (२५०४)	५३० (२५२६)	५३१ (२५२७)	५३२ (२५२८)	५२८ (२५२४)
महापरिनिर्वाण-	५४३ (२५३६)	४८५ (२४८१)	४८६ (२४८२)	४८७ (२४८३)	४८३ (२४७९)

बुद्धको बुद्धत्व प्राप्तिपछि संघव्यवस्था

— श्यामकृष्ण मानन्धर

बुद्ध पहिले राजकुमार सिद्धार्थको नामबाट चिनिनुहुन्थ्यो । विवाहपश्चात् वहाँलाई एउटा छोरा पनि प्राप्त भएको थियो । पछि राजदरबारको विलासपूर्ण जीवन र साधारण जनताको सामान्य जीवन बीच धेरै विषमता देखेर वहाँ विरक्तनु भयो । २६ वर्षको उमेरमा वहाँले राजदरबार छोडेर संघर्षमय जीवन बिताउन थाल्नुभयो । त्यस बीच ठूलठूला आचार्यहरूको संगत गर्नुभयो तर आफूले चिन्ताए जस्तो सच्चा ज्ञानको अभाव नै रह्यो । त्यसपछि खाना नै नखाई ६ वर्षसम्म तपस्या गर्नुभई कष्टमय जीवन बिताउनु भयो । त्यसबखत वहाँसँग अरू कट्टर अन्धविश्वासी पाँचजना ब्राह्मणहरू पनि तपस्या गरिरहेका थिए । सिद्धार्थ-कुमारले आफू गलत बाटोमा लागिरहेको महसूस गरी तपस्या छोड्दा ती पाँचजना ब्राह्मणहरू पनि अन्त गए । पछि सिद्धार्थकुमार एकल बुद्धगथाको बोधिवृक्ष मुनि बसी स्वतन्त्र चिन्तनले ध्यानमग्न भई बस्नुभयो । पूर्णमाको दिन संसारको वास्तविकता र संघर्षमय जीवनको यथार्थताको ज्ञान स्वरूप चार आर्यसत्य र आर्यअष्टाङ्गिक मार्गको बोध भयो ।

दुःख अन्त हुने अष्टाङ्गिक मार्ग हुन्—१) सम्यक् दृष्टि—सही ढंगले बुझ्नु । २) सम्यक् संकल्प—ठीक सोच विचार र नियम राख्नु हुन् । ३) सम्यक् वचन—सत्य बोल्नु, जुन बनाइ र गाइमा फरक नहुन् । ४) सम्यक् कर्मान्त—गलत तरिकाबाट काम नगर्नु । ५) सम्यक् आजीविका—निर्दोषपूर्वक जीवन यापन गर्नु । ६) सम्यक् व्यायाम—परिश्रमी हुनु र अलसी जीवन हुँदैनहुन् ।

७) सम्यक् स्मृति—सतर्क र सचेत रहनु । ८) सम्यक् समाधि—चित्त चञ्चल नहुनु । यसरी सिद्धार्थ गौतमलाई उपर्युक्त ज्ञान राम्रो बोध भयो अर्थात् बुद्धत्व लाभ भयो । सम्यक् सम्बुद्ध भइसकेपछि वहाँलाई अपूर्व शान्ति र आनन्दको अनुभव भएको प्रीतिवाक्य व्यक्त गर्नुभएको कुरा पनि पालि बौद्ध साहित्यमा उल्लेख भएको पाइन्छ ।

सिद्धार्थ कुमारले राजदरबार त्यागी संन्यासी जीवन अपनाएको व्यक्तिगत सुख र मुक्तिको लागि होइन । अति अज्ञानी र दुःखीहरूको उद्धारको लागि नै हो ।

बुद्ध र धर्मलाई संसारमा फैलाई मानवको कल्याणको लागि धर्मको उत्थान गरी धेरै कालसम्म चिरस्थायीको लागि बुद्धबाट यदि संघको व्यवस्थाको परिचय राम्ररी नदिएको भए बौद्ध धर्म आज केवल किताबभित्र मात्र सीमित रहने थियो ।

बुद्धका अनुयायीका चार समूह भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकाहरू र संघ वा भिक्षुहरूको व्यवस्थाको बुद्धसँग घनिष्ठ सम्बन्ध छ । बौद्धभिक्षुहरूको मुख्य कर्तव्य बुद्धका शिक्षाहरू सिक्नु र त्यही ज्ञान अनुसारको उपदेश दिनु अनि बाटो देखाउनु हो । उनीहरू धार्मिक कार्य र धार्मिक रीतिका कार्यहरू पूरा गर्न पनि प्रयत्नशील हुनु आवश्यक छ । उनीहरूको कर्तव्य केवल बुद्ध वचनको रक्षा गरी राख्नमा पनि सीमित होइन किन्तु संसारमा बुद्धको उपदेश ज्ञान प्रचार गर्नु पनि हो । भिक्षुहरूको ठीक उपदेश र सहयोग बिना संसारका

सबै भागमा बुद्धको शिक्षा परिचित गर्नु सजिलो छैन ।

बौद्धभिक्षुहरूलाई पूजा गराउने पुरोहित झैं सम्झंदैन किनकि उनीहरूले देवता र मानिसको बीच मध्यस्थ भएर काम गर्दैन । उनीहरूले त्यस्ता व्यक्ति जो आफ्नो मोक्ष पत्तालगाउन चाहन्छ लाई केवल बाटो मात्र देखाउन सक्छन् । त्यसैले बुद्धको नजिक पुग्नु कुनै मध्यस्थताको जरूरत छैन न त कुनै पुरोहित वा विशेष व्यक्तिको आवश्यकता छ ।

संघको सुव्यवस्था भएको शुरुदेखि नै ग्रन्थधुर र विदर्शनाधुर दुई भिन्न समूहका भिक्षुहरू भए । ग्रन्थधुर भिक्षुहरू जन समूहसँग सम्बन्धित छन् । तिनीहरूले समाजमा धार्मिक सेवा पुऱ्याउँछन् । विशेष गरेर विद्वान् युवकहरू भई भिक्षु बन्नैहरू यस समूहमा सम्मिलित हुन्छन् । विदर्शनाधुर भिक्षुहरू जो यस व्यस्त समाजबाट आफूलाई टाढा राख्दछन् र आफ्नो समय ध्यानमा बिताउँछ । प्रायः वृद्ध उमेरमा भिक्षु भएकाहरू यस समूहमा सम्मिलित हुन्छन् । जन समूहसँग सम्बन्धित भिक्षुहरूले पनि ध्यानभावनालाई तिरस्कार गर्नु हुँदैन । तिनीहरूले पनि ध्यानभावनाको लागि कमसेकम दिनको केही समय समर्पन गर्ने कोसिस गर्नुपर्दछ । त्यस्तै केवल ध्यानभावनामा आफ्नो समय बिताउने समुदायले पनि अरूलाई ध्यानभावना कसरी गर्ने भन्ने सम्बन्धमा आवश्यक ज्ञान दिनपर्छ । त्यसैले दुबै समुदायका भिक्षुहरू त्यतिकै आवश्यक छन् । कुनै कुनै बौद्ध मुलुकहरूमा कोही भिक्षुहरू ध्यानभावनाको लागि केही समय बचाउँछन् र त्यसपछि समाजमा सेवा गर्न फर्कन्छन् ।

बौद्धभिक्षुहरूबाट एकदम साधारण जीवन बिताउँदछन् । उनीहरूको जीवनको स्थिति, सहनशक्ति, सन्तुष्टता र प्रशन्नताले भरिएको हुन्छ । भिक्षु रहने विहारहरूको वातावरण शान्त र स्वच्छ हुन्छ । धेरै जसो

भिक्षुहरूको हेमिला मुहारहरूमा शान्ति र स्थिरता देखिन्छ । उनीहरूको मुहारबाट भद्रता, दयालुपन, सत्यता र धर्मप्रति कर्तव्यनिष्ठ पनि झल्किन्छ ।

धेरैजसो बौद्ध मुलुकहरूमा भिक्षुहरूबाट धार्मिक क्षेत्रमा मात्र होइन सामाजिक शैक्षिक, सांस्कृतिक र स्वास्थ्यसम्बन्धी कार्यक्रममा पनि उल्लेखनीय सेवा भएको छ । वास्तवमा बौद्ध राष्ट्रका विहारहरू हरेक किसिमबाट मानिसको हितार्थको परम्परागत केन्द्रहरू हुन् ।

कहिलेकाहीँ यो पनि सुन्नमा आउँछ कि भिक्षुहरू वास्तवमा आवश्यक छैन र उनीहरू बिना पनि काम गरिन्छ । तिनीहरू भन्छन् कि यदि जनसमूहले साँच्चै नै भिक्षुहरू बिना नै अभ्यास गर्न चाहेता पनि धर्म अभ्यास गर्न सकिन्छ ।

यस्तो सोच्नेहरूको लागि यो सल्लाह छ कि सर्वप्रथम भिक्षुहरूबाट धर्मसम्बन्धी अध्ययन गरी हेर, यदि बुद्धले संघको व्यवस्थासम्बन्धमा ज्ञान नदिएको भए बुद्धको वास्तविक शिक्षा धेरै वर्ष पहिले नै संसारबाट हराइसक्ने थियो ।

यसरी बुद्धबाट प्रतिपादित धर्म आजसम्म संसारको विभिन्न कुनामा भिक्षु, भिक्षुणी, उपासिका, उपासक मिलेर नै बुद्धधर्मको उत्थान भँरहेको छ । यी चार संघको परिचयबाट बुद्धधर्मको विकास र उत्थानका लागि रथका चारपाया झैं सँगसँगै मिलेर जानु अति आवश्यक छ । यसैले भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकामा सधैं सहनशील, मैत्री, करुणा, मुदिता, उपेक्षाभाव रही चिरकालसम्म आजमन्दा पनि विकसित भई संसारभरि नै फैली नेपाली र नेपालको विकास भई गौतमबुद्धको चतुरआर्यसत्य, आर्य अष्टाङ्गिकमार्गको उपदेशअनुसार नेपालबाट संसारभरि पञ्चरश्मी फैलि रहने छ ।

तामाङ् संस्कारमा चैत्य (माने)को महत्त्व

- सूर्यबहादुर गुरुङ

धादिङ, गुम्दी-४

मानव समाज र सभ्यता अति गहन विषयको कुरा हो । मानिस जन्मने बित्तिकै ग्रामाको दूध चुस्न आफ्नै सक्छ । मानिस पारिवारिक वातावरणमा विस्तारै क्रमसँग दिनपर दिन विभिन्न क्रियाकलापहरू सिक्दै गइरहेको हुन्छ । यसमा सहयोग गर्ने गुरुहरू, आफ्नो ग्रामा बाबु, दाइ दिदीहरू हुन्छन् । बच्चाले आफूभन्दा ठूलाले जे सिकायो उही सिक्छ । जे गऱ्यो, जस्तो गऱ्यो उस्तै उस्तै गर्न सिक्छ । जस्तो बोल्यो उस्तै बोल्न सिक्छ ।

आज आफ्नी ग्रामासँग ताते ताते भन्दै तोते-बोली बोल्दै यस पुण्यमयी धरतीमा पाइला चाल्न सिकने बालक भोलि गएर जवान अवस्थामा पुग्दा उसका इन्द्रियहरू सबल भई सिक्नसक्ने खूबी पनि चरमसीमामा पुगी ज्ञानको भण्डार वृद्धि गर्दै जान्छ । मानिस आफ्नो ज्ञानको भण्डार जतिसुकै महान् भएपनि उसको आफ्ना सिक्नुपर्ने कुराहरू अघुरै रहन्छ । उसको सिक्ने क्रम जारी नै रहन्छ । बूढो भइसक्दा पनि केही न केही सिक्किरहेकै हुन्छ किन कि शिक्षा भन्ने विषय मानिसको अन्तर हृदयदेखि नै भावनामय प्रज्ञाको रूपमा जरो गाडिरहेको हुनाले नै मानिस अरु प्राणीहरूभन्दा बेग्लै भई चेतनशील, प्रगतिशील एवं प्राणी जगत्मा सबभन्दा उच्च मानिएको हो भन्नेमा कसैको दुईमत हुन सक्दैन । त्यसै गरी चेतनशील, प्रगतिशील प्राणी भएको कारणले नै मानिस दुङ्गेयुगबाट आजको यो वैज्ञानिक युगमा आइपुगेको हो ।

आजको युग विज्ञानको युग, प्रतिस्पर्धात्मक

युगमा तामाङ् संस्कारलाई जान्न र बुझ्नु अति नै महत्त्वपूर्ण विषयको कुरा हो । आजको वैज्ञानिक युग सुहाउँदो तामाङ् संस्कार नेपालमा पृथ्वीनारायण शाहको शासनकालदेखि राणाशासनकाल अवधिभरि एकदम सामाजिक, राजनैतिक, शैक्षिक, आर्थिक दृष्टिले दबाव गर्न राजाबाट नै हुकूम गरी शोषणयुक्त, दबावयुक्त कदम चाली नाजुक अवस्थामा पुऱ्याई जङ्गलको पशुसरह बनाई दिइएको थियो । भनिन्छ तामाङ्हरूलाई पहिलेकै दुङ्गेयुगमा फर्काइसकेको थियो । तामाङ्हरू आर्थिक दृष्टिले एकदम कमजोर भएपछि सत्ताधारीहरूले नोकर बनाए । हुँदाहुँदै तामाङ्हरूलाई पशुसरह बेचबिखन समेत गरेको इतिहासको पानामा कर्ता ताजै छ । तब तामाङ्हरूलाई मात्र किन यस्तो गऱ्यो भन्दा पृथ्वीनारायण शाहको शासनकालभन्दा अगाडि तामाङ्हरू आर्थिक, सामाजिक तथा संख्याको हिसाबले नेपालमा उच्च एवं बढी थियो । त्यसबखत नेपालमा जब पृथ्वीनारायण शाहले धेरै तामाङ्गराज्यहरू जित्दै गए उति-उति उनीहरू शक्तिशाली हुँदा तामाङ्हरूलाई पराजित गर्दै गए । हुँदाहुँदा सामाजिक कुरीतिमा सत्रेका कुख्यात बाहुनहरूले संस्कारधर्मलाई हस्तक्षेप गरी तोडमोड गरी तामाङ्हरूको धनसम्पत्ति माथि पनि हस्तक्षेप गरी आफ्नो निजीकरण गरी तामाङ्हरूको संस्कार, तामाङ्हरूको धर्म तोड्न सफल भएको कुरा इतिहासको पानामा जिउँदै छ ।

यसको फलस्वरूप आजसम्म पनि तामाङ्हरूको

संस्कार, धर्ममा धेरै कुरोतिहरू मिसाइदिएको पाइन्छ । कतिपय कुरोतिहरू तामाङहरूले अज्ञानतावस आफनो पुर्ख्यौली परंपरालाई बुझ्न नसकेर पनि समाजमा विभिन्न कुरोतिहरू मिसावट गर्न पुगेका छन् । यसो हुनाको मूल कारण तामाङलाई सत्ताधारीहरूले खोजी खोजी नरा-ओसँग दबाव गरी खतम गरिदिएकाले तामाङहरू यति कम्जोर हुन पुगेको हो भन्ने तथ्य इतिहास आफै साक्षी छ । जे होस् लेखकको मूल दृष्टि चाही तामाङहरूको पुर्ख्यौली, संस्कार, परंपरा धर्म कसरी आजको वैज्ञानिक युग सुहाउँदो अथवा आजको वैज्ञानिक युगसँग प्रतिस्पर्धात्मक तवरले अघि बढ्न सक्षम छ भन्ने विषयमा विश्वका सम्पूर्ण मानव जातिहरूलाई तामाङहरूको पुर्ख्यौली परंपरा, संस्कार, धर्मको पहिचान गराउनु हो ।

वास्तवमा तामाङहरूले कुनैपनि ईश्वरप्रति आस्था राख्दैन र अज्ञानताको मूल कारण नै ईश्वरप्रति आस्था र विश्वासको फल हो भनी विश्वास गरी ईश्वरलाई तिरस्कार गरेको पाइन्छ । तामाङहरू बौद्धमार्गी भएकोले कुनैपनि चिज हेतुवादबाट उत्पत्ति र विनाश हुन्छ । सम्पूर्ण वस्तुहरू अनित्य, परिवर्तनशील छ भनी भावनामय प्रज्ञा जगाई सन्तुष्ट भई सुखी जीवन जिउने कोशिश गर्छ ।

तामाङहरूको विशेषता के भने जब तामाङहरूको मृतक शरीरलाई दाहसंस्कार गर्नुभन्दा अगाडि सम्पूर्ण इष्टमित्रहरूले मृतकको पुण्यस्मृति गरी मृतकको नाममा दानपुण्य गरी लामागुरुहरूलाई आवश्यक चिज वस्तुहरू चढाउँछन् । तामाङसंस्कारमा आफूले दुःख, कष्ट गरी पसिना बगाई धर्मपूर्वक कमाएको धनसम्पत्ति माथि आफू मर्ने बेलामा आफनो घरमा मृत्यु हुन पाउनु अति राम्रो ठान्दछन् । कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएमा मृतकलाई अन्तिम श्रद्धाञ्जलि चढाउन पाउने अवसर राम्ररी

मिलाएको हुन्छ । तामाङहरूको संस्कार धर्मअनुसार मृतक शरीरलाई दाहसंस्कार गरिसकेपछि अस्थिधातु राखी चैत्य (माने) बनाइन्छ । जुन चैत्य (माने) पुस्तौं पुस्तासम्म जुगजुगसम्म रहिरहने निशान हो । जब छोरा-छोरीले मृतक बाबुआमाको अस्थिधातु राखी चैत्य (माने) बनाइसकेपछि पुस्तौंपुस्तासम्म क्रमसँग आफनो दिवंगत परमपूज्य पिता पुर्खाको गुणस्मरण गरी वहाँ-हरूको अशुभो कार्यहरूलाई आफूले पूरा गरी सेवा टहल गर्ने अवसर पाउँछ ।

वास्तवमा तामाङहरूले ईश्वर भन्नु नै आफनो पितापुर्खालाई भन्ने गर्छन् । यिनीहरूले ईश्वरका मन्दिरलाई पुण्यस्थल नभनी आफनो मृतक पितापुर्खाको अस्थिधातु राखी बनाएको चैत्य (माने) लाई अति पुण्यस्थान मान्दछन् । साथै भगवान् बुद्धको उत्तमवाणी गुंजायमान भइरहने बौद्ध गुम्बा, बौद्ध विहारहरू अति नै पुण्यस्थल मानिन्छन् । यसरी पुस्तौंपुस्तासम्म क्रमसँग दिवंगत पूज्यपिता पुर्खाहरूको अस्थिधातु राखेर बनाएको पूजनीय चैत्य (माने) साधारण स्थानीय ढुङ्गालाई मर्मत गरी बनाइएको हुन्छ । यसको बनावट चारपाते चैत्य आकारको हुन्छ । चारपाटाया र पूर्वपट्टि माथि गरी पाँचवटा स्थानिय लामागुरुहरूबाट बनाएको ढुङ्गाको बुद्धमूर्ति राखिएको हुन्छ । भगवान् बुद्धका विभिन्न मुद्रामा अवस्थित बुद्धमूर्तिसहित दिवंगत आफनो परमपूज्य पिता पुर्खाहरूको अस्थिधातु राखिएको सो पूजनीय चैत्य (माने) लाई तामाङहरू अतिनै पुण्यस्थल मान्दछन् । यसरी तयार गरिएको चैत्य (माने) सार्वजनिक पूजनीय स्थल हो तर अरुको अस्थिधातु राख्न दिँदैन । तामाङले तामाङकै अस्थिधातु पनि राख्न दिँदैन कारण यो छ कि तामाङ सम्प्रदायभित्र अनगिन्ती थरहरू हुन्छन् । हरेक थरको आ-आफनो चैत्य (माने) हुन्छ ।

मुख्य मुख्य चाडपर्वहरूमा स्थानीय लामा गुरु-
हरूबाट भर्मेन (शुद्ध घिउबाट बालिने दत्ती) बाली
परमपूज्य पितापुर्खाको गुणस्मरण गरी पूजा गरिन्छ ।
पूजाको क्रममा चैत्य (माने) मुनि बसी पंचाङ्ग दण्डवत्
गरिन्छ । यसरी पंचाङ्ग दण्डवत् गर्दा पुकारिने मन्त्र
छास कुनै नौलो हुँदैन । जसरी हामी भगवान् बुद्धको
गुम्बा विहारमा जाँदा त्रिशरणसहित पंचशील ग्रहण गर्ने
चलन छ त्यसै गरी 'म मेरो दिवंगत परमपूज्य पिता
पुर्खाको शरणमा जाँछु । म मेरो दिवंगत परमपूज्य
पितापुर्खाको उपदेश रुदा पालन गर्छु । म मेरो दिव-
परमपूज्य पितापुर्खाको नाममा दान पुण्यकर्म गर्छु' भनी
क्रमसँग वन्दना गरिन्छ । यसरी भगवान् बुद्धको मूर्ति
लगायत आफ्ना दिवंगत परमपूज्य पितापुर्खाको चैत्य
(माने) लाई श्रद्धापूर्वक पूजा गर्न पाउँदा कुनैपनि
देवीदेवताप्रति आस्था र विश्वास गर्न आवश्यक मान्दैन
न कुनै ईश्वरलाई मान्छ न आत्मालाई न त परमात्मा-
लाई नै ।

त्यसैले आजका विद्वान्हरूले तामाङ संस्कार

अति राम्रो वैज्ञानिक पाराको छ भनी भन्न सकेको हो ।
तामाङहरूको जन्मेदा, विवाह गर्दा, गृहस्थी प्रवस्थामा
जिउनु पर्दा गरिने अनेक प्रकारका रीतिरिवाज कर्म
संस्कारहरू, चाडपर्वहरू मनाइने चलनचल्ती तथा
कारणहरू अतिनै मजबूत भएको तथ्य प्रमाण तामाङ
शिलापत्र, ताम्रपत्र, स्वर्णपत्र, तम्बाहरूमा चित्रकला र
मूर्तिकलाबाट स्पष्ट झल्किन्छ । तामाङ संस्कार तथा
सम्प्रदाय अति पुराना र सभ्यतापूर्ण छ तर आज तामाङ
संस्कार (रीतिरिवाज) मा द्रुटि तथा कुरीतिहरू
मिसाइदिइएर तामाङहरूलाई अन्वोलमा पारी रहेको
छ । राणाशासनकालभन्दा अघिदेखि सामाजिक, आर्थिक
शैक्षिक तथा राजनैतिक दृष्टिले दबाव तथा शोषण गर्न
सफल भएर कांक्रालाई थांक्रा दिंदा कांक्रा थांक्राको नै
भयो भने जस्तो भइरहेको छ । त्यसकारण आज तामाङ-
हरूले एकताबद्ध भई आफ्नो पुर्ख्यौली परम्परा संस्कार
धर्मको खोजखबर गरी जान्नु बुझ्नुको साथै आफ्नो हक,
हित र अधिकारको राम्रो परिचालन गर्ने अति आव-
श्यक ठानेको छ ।

मन लाग्छ

- प्रदीप गुरुङ

पंचमूल शिखारी, स्याङ्जा

शान्तिक्षेत्र नेपालमा अन्याय र अत्याचारको

बिरोधी भएर जिउन मन लाग्छ,

बुद्धको आदर्श छातीमा सजाएर

सेवा र कठणाको गाथा गाउन मन लाग्छ ।

शोषक, जालो, फटाहा र सामन्तीहरूको

संसारबाट निर्मूल पार्न मन लाग्छ,

भौतिक सुख सयलको निमित्त नैतिकता

बेच्नेहरूलाई यस धर्तीबाट नै लखेट्न मन लाग्छ ।

असत्य, अशान्ति र दुराचारले भरिएको धर्तीमा

सत्य र शान्तिको स्वर मच्चाउन मन लाग्छ,

गाउँ र बस्ती अनि टोल टोलमा पुगेर

बुद्धधर्मको लहर फैलाउन मन लाग्छ ।

कसकसलाई पुकादै फिरोँ ?

- विष्णु शाक्य

कुन कुन ठाउँ कसकसलाई
पुकादै फिरोँ म यसरी सँधै
बित्त लाग्यो सारा यो जुनि
वसमा राख्न सकिन्न मनलाई अभै ।

मन्दिर, मस्जिद, विहार, चर्च
खचाखच भक्तहरूले भरिएको पाएँ
तँछाड मछाड लस्कर हुल
हल्ला धेरै त्यहाँ देखेँ ।

आफुले आफुलाई हेरी आफुलाई
चिन्ने उपाय विरलै त्यहाँ पाएँ
कुन कुन ठाउँ कसकसलाई
पुकादै फिरोँ म यसरी सँधै ।

धारण विसी धर्मको नाउँमा
दान दिने दाताहरूको ताँती देखेँ
को भन्दा को कम फुस्रो धाँक,
व्यर्थ अहम्को आभाष पाएँ ।

आपनै शरीरभित्र लुकिछिपिरहे
क्लेश हट्ने वातावरण विरलै पाएँ ।

कुन कुन ठाउँ कसकसलाई
पुकादै फिरोँ म यसरी सँधै

(साभार- चेतनमाला क्यासेटबाट)

(Poem)

It's Far Better

- Dolendra Ratna Shakya

*It's far better to know oneself,
Than to know millions of people.
It's far better to win oneself,
Than to win thousands of battles.
Human birth is the Highest in births,
Wisdom is the most precious Gem
in gems.*

*It's far better to live a single day,
Than to live millions of days.*

Death is a must in life,

Why do you fear of it ?

It's far better to die once in life,

Than to die every second.

Reading scriptures may be good,

May it be Kuran, Bible or Gita

It's far better to share Dhamma,

Than to share worldly pleasures.

अनुरोध !

‘आनन्दभूमि’ बौद्ध मासिक पत्रिकाको

ग्राहक वन्नुभई सहयोग गर्नुहुन

पाठकवर्गमा अनुरोध गर्दछौं ।

ग्राहक शुल्क- वार्षिक ६०।- एकप्रतिको ६।-

आजीवन रु. १०००।- मात्र

थौं अनत्तलक्खण सुत्ता देशना दिं

- भिक्षु सुदर्शन

दिल्लापुल्लिकुण्डु बुद्धं दकसिबय् ह्लापां थःगु धर्मदेशना (सिद्धान्त प्रचार) यानाबिज्यात । शारीरिक व मानसिक उत्पीडन अथवा भोगवादायात धर्म, कर्म अथवा सर्वसत्तावान्या देन भाःपा निर्वक्क उपभोग त्वःतुगु अले दुःखयात थन हे कारण लुइकाः दुःखं मुक्त जुइगु उपदेश बियाबिज्यात । थ्वहे दर्शनया क्रमय् अथवा थःगु सिद्धान्तया व्याख्याय् थौं अर्थात् धर्मचक्र प्रवर्तनं न्यान्हुकुण्डु दिल्लागा पंचमीकुण्डु “अनत्तलक्खण सुत्त” कनाबिज्यात ।

“अनत्तलक्खण सुत्त”या संस्कृत शब्दार्थ साधारणतः “अनात्मलक्षणसूत्र” खः । अजर, अक्षर, अनश्वर आदि आकर्षक विशेषणया आधारय् “आत्मा” धर्म व संस्कारलिसे आःतकं शी व्यवहारय् स्वानाच्चंगु दु । थनतक स्वानाच्चन, शी सुं यःपि मदइबलय् विज्ञापन-कथं भितुनीबलय् दुःख व्यंकाः विचाः हायेकीबलय्तकं “अनिच्चावत संखारा” च्वइ, अले आत्मा सुखावती-भुवनय् लायेमा धकाः च्वइ । संस्कार (संखार) व्याक्क अनित्य (अनिच्चा) खः धकाः नं धायेगु अले हानं आत्मायात थन अन लायेमा धकाः धायेगु मूलभूत बुद्ध-या उपदेशकथं पाय्छि मजू । शीगु शरीरय् सासःथा दुहां पिहां लिसे स्वानाच्चंगु चित्त व चैतसिक प्रवाहया धासय् शरीर निष्प्राण जुइवं अव्यक्त, अदृश्यकथं अक्षर आत्मा मेगु शरीरय् दुहां वनीगु आत्मा थुइके अःपु मजू । ‘वा’ माय् वा सइ, कःनिमाय् कःनि सइसा व हिली हे मखुगु आत्मां शरीर तोताः मेगु शरीरय् दुतीगु खःसा

संगुबःछि मपाःगु वहे व्यक्तित्व वहे प्रतिभाया मनत थन बारंबार खने दयाच्चनेमाःगु खः । मनु, पशुपंछी व कीटपतंग आदिया संख्या संतुलन वहे उलि हे जुया-च्चनेमाःगु खः । वहे आत्मा जूसा वहे आत्मा अन्तरभूत न्हूगु चोला वहे त्याःचाः वहे वहे ज्याखें वयनेमाःगु खः थथे मजू ।

बुद्धं थौं अनात्माया लक्षणवारय् पंचवर्गी भिक्षु-पिन्त धयाबिज्यात, “भिक्षुपि ! रूप अनात्म खः । भिक्षुपि ! यदि रूप आत्मा जूगु जूसा थ्व दुःखया कारण जुइमखुगु खः । हानं रूपय् जिगु रूप थथे जुइमा धाःथे जुइमाःगु खः । छायाःसा भिक्षुपि ! रूप अनात्म खः । उकि रूपया कारणं दुःख जुइ, हानं रूपय् रूप थथे जुइमा धाःथे रूप थथे मजुइगु खः । रूप थथे जुइमा धाःथे रूप थथे नं मजुइगु खः ।” रूप हिलावं च्वनी । रूप धातु हिलावं हेतु कारण- हेतुया प्रवाहं हिलावं च्वनी । मचा, युवा, वृद्धा- थ्व प्रवाह व प्रवाहया विपुतीइ अन्तर अपरिवर्तनीय अजरा अमर आत्मां छुं प्रभाव तये मफु ।

अनात्माया लक्षण वयनीगु सूत्र देशनाय् वथे हे वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञानया वारय् धयातःगु दु कि थुपि मध्यय् नं गुगुं आत्मा मखु छायाःसा थुपि नं रूप थे हे जुइमा धाःथे मजू, मजुइमा धाःथे नं मजू । थुपि चिरस्थिर मखु, ध्रुव मखु, प्रवाहशील खः, अनित्य खः । गुगु अनित्य खः, व दुःख खः । अनित्य, दुःख व विकारमययात जि थ्व खः, थ्व जि खः, थ्व जिगु

आत्मा खः धायेगु पाय्छि मजू । गुलि नं भूत, भविष्य
 व वर्तमानसम्बन्धी, दुने वा पिने, स्थूल वा सूक्ष्म, बांलाः
 वा बांमलाः, तापाः वा लिक्कया रूप, वेदना, संज्ञा,
 संस्कार वा विज्ञान फुक्कं जि मखु, व जिगु आत्मा मखु
 धकाः बांलाक पाय्छिकथं खंकेमाः । थये खंके फुह्रा
 श्रावकं हे रूप, वेदना, संज्ञा वा विज्ञानय् निर्वेद लाये
 फइ । निर्वेद यायेवं विरक्त लुइ । विरक्तं विमुक्त जुइ ।
 'विमुक्त जुल' धकाः थुम्हं जन्म क्षीण जुल अथवा
 श्रावागमन नष्ट जुल धकाः यायेमाःगु याये धुन धकाः

आः छुं यायेमाःगु त्यं मन्त धकाः सीके फइ ।" थ्व
 छुट्य् छुट्य् जूगु व्याकरणं पंचवर्गीयं भिक्षुपिनि चित्त
 उदादानरहित आश्रव (खिति) मुक्त जुल ।

उकिं थौया दि धर्मया नामय् च्वं च्वंगु 'आत्मा'
 वादया थासय् संश्लेषण व विश्लेषणसहित व्याकरण
 जूगु, बुद्धया अनिच्च, दुक्ख व अनत्त (अनित्य, दुःख व
 अनात्म)या व्याख्या जूगु दि खः । धर्म व चित्त (मन)
 या कार्यकारण सम्बद्ध व्याख्या जूगु दि खः ।

मनया चुलुबुलु - बी एस रत्न

स्वभाव छंगु गुलि रहस्यमयगु
 अनया अनहे उखे थुखे थ्यनिगु
 चक्चके गुलि छ चुलुबुलु उलिहे
 माकः थें छ ब्वाय् ज्वीगु ॥
 वायुदेवं हे लिप्याके मफुह्रा
 विद्युत् प्रवाह सिवय् च्वन्हाःह्रा
 मानौं लाखय्यात इयालिचां
 हायेकी थें हायेका च्वने फुम्ह ॥
 गबलें ल्यूने गबलें न्ह्यःने
 ल्यूल्यू न्ह्यःन्ह्यः वःथें च्वनिगु
 ह्लाःबियाः जि थियेत स्वःसा
 उत्रिमं हे गन गन थ्यनिगु ॥

वास्ता हे मयासे सुक हे च्वंसां
 लिसें वयाः पाच्युं वःथें वइगु
 अय् हस्वा धकाः लाय् लाय् बुयाः
 मुसुमुसु ह्लिलाः सःताच्वनिगु ॥

ध्याक्वय् च्वनाः हिस्याये थें स्वयाः
 छाय् जितः थन भ्रमित यानागु

लसता - अरव

थौं जीवनय् दकसिवय् हापां
 जितः म्वाये मास्तिवःगु दु
 पासापि दक्वं मुनाः लसतां
 छकः ह्लिले मास्तिवःगु दु ।
 यक्व ख्वये धुन, ख्वख्वं जिके
 ख्ववि हे फुइ धुंकूगु दु
 वृद्ध लुमंकाः धैर्यं यानाः भी
 लसतां जीवन हने मास्तिवःगु दु ।

थुकथं जितः हीमी चायेकाः
 छघौ छभाः हे शान्ति मतःगु ॥

अशान्त थ्व इन्द्रियं विन्ति दु कोटी
 हे मन छन्त थन ब्वनाच्वना
 केवल छभाःसां नापं ला च्वनाब्यु
 विपश्यनाया यथार्थं ब्वयेत
 चित्त व शरीरया रहस्य खनेत ॥

विधुर महाजातक

जू ल्वायेगु आरम्भ याःगु

-भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविर

पुण्णकं सिन्धव बोसल व माणिक्यरत्नयागु शक्ति गुण सम्पूर्णरूपं वर्णन याये सिधयेधुंकाः, “भो भो महाराजाधिराजपि ! यदि जिनाप छलपोलपि जू ल्वानाः जि बूत धाःसा ध्व जिगु माणिक्यरत्न कयाबिज्याहूँ । छलपोलपि बूत धाःसा जितः छु बियाबिज्यायेगुले?” धकाः न्यनास्वयेव “भो कच्चायन माणवक ? यदि जिपि वुनावन धाःसा जिगु शरीर, जिह्य महारानी व जिगु राज्य उलि तोताः मेगु जिमिके दुगु छं धाःगु वस्तु छन्त बीगु जुल ।” धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात । उगु समयय पुण्णकं “अथे जूसा बांलात महाराजपि ! जि तापाकंनिसें वयाह्य जूगुलि जि थन ताकालतवक च्वंचवने फंमखु । आः याकनं हे जू ल्वायेगु मण्डप दयेकेगु आज्ञा बियाबिज्याहूँ ।” धकाः बित्ति यात ।

जू हितेगु मण्डप दयेके बियाः उकी बांवांलाःगु महासुतिलासा लायेके बियाः सच्छिह्य जुजुपि च्वनेगु आसन नं बन्वोबस्त यायेसिधयेकाः धनंजय जुजुयाथाय वनाः सकल ज्या सिधयेके धुंक्गु खें बित्ति याःवन । अले पुण्णकं “भो भो महाराजपि ! जू ल्वायेगु मण्डपयागु ज्या सिधःसा आः थथे हे बिज्याहूँ नु । छलपोलया थः छह्य, थःह्य महारानी छह्य व थःगु राज्य छगू थुलि

तोताः मेगु बाजितयाः जू ल्वायेगु जुल ।” धयाबिज्याये धुंकल । छलपोलयाके ध्व जिके च्वंगु माणिक्यरत्न समानगु वस्तु मद्दु । यदि छलपोल जुलं त्यात धाःसा ध्व जिगु अनर्धंगु माणिक्यरत्न छलपोलं कयाबिज्याइगु अवश्य जुल । छुं जुयाः छलपोल जुलं बूत धाःसा छलपोलं धयाबिज्याःथे मबिसे थः मन्तय जुजु खः धकाः मबीगु जवर्जस्त यानाबिज्यात धाःसा जिपि हाःनाः मद्दुपि गरिबपि जूगुलि यानाः जिमिमं छलपोलपिनाप जोरिखोजय यानाः ल्वानाचवने फंमखु । अथे जूगुलि यदि छलपोल बूत धाःसा बूगु कारण स्वोकार यानाबिज्याये माली ।” धकाः बित्ति यायेव जुजुं “भो कच्चायन माणवक, छं जि जुजु खः धकाः यानाचवने साःगु कारण छुं मद्दु, त्याःगु बूगु धार्मिक रूपं न्याय निसाफ यानाः निर्णय याइ ।” धकाः लिसः बियाबिज्यात ।

उगु समयस पुण्णक यक्षं सच्छि व छह्य जुजुपि साक्षि-जमानि तये साःगुलि “पञ्चाल जुजु, मच्छराष्ट्र-या जुजु, सूरसेन जुजु, भद्र देशया जुजु केकाकेभि जुजु-पिन्त न्ह्यःने तयाः “थुगु कौ ह्वानाः जू हितेगु सभास सहभागी जुयाबिज्याःपि भो भो महाराजाधिराजपि !

छलपोलपिनि मालिक धनंजय कौरव्य जुजुं धयाबिज्याःगु
 खंयात बांलाक लुमंका तयाबिज्याहूँ । छलपोलपि न्याय
 निसाफ बांलाक जुयाचवंगु देशया जुजुपि खः । श्व जू
 ह्यितेगु सभास सुं जमानि मतःसां छुं जुयाः अस्याय
 ज्वीगु बखतय् छलपोलपिसं न्ववाना बिज्यायेसाः ।
 भो भो महाराजपि ! छलपोलपिन्त जमानिया, साक्षीया
 रूपय् तयाचवना । थःथःगु अलग अलग राजय् राज
 यानाचवनापि खः धकाः छन्दगति, बोधगति आदिस लगय्
 जुयामबिज्यासे निखलःपाखें धस्कय् जुयामबिज्यासे
 तराजुया समानं बिचय् चवनाः न्यायनिसाफ याना-
 बिज्यायेमाली ।' धकाः इपि जुजुपि सकलसित साक्षी-
 जमानो तयादिल ।

धनंजय कौरव्य जुजु सच्छि व छह्य जुजुपिसं
 चाःहुयेकाः पुण्णक यक्षयात सःताः कौ ह्यानाः जू त्वायेगु
 सभास द्वाहां बिज्यानाः थःत यःथःगु थासय् फेतुना-
 बिज्यात । वसपोल जुजु वहपातां भुनातःगु जू ह्यितेगु
 मंचय् लुंयागु गट्टा तयातंबिज्यात । पुण्णकं तुरन्त हे
 "भो महाराज ! गट्टा मध्यय् जे, सं, से, जुचुं इत्यादि
 प्रकारं उच्चारण जुयाचवंगु गट्टा न्यीप्यंगः दुगु जुया-
 चवन । उलिमध्यय् छलपोलयागु गट्टा छगः कयाबिज्याहूँ"
 धकाः बिनित्ति यायेव जुजुं 'से' धइगु गट्टायात कया-
 बिज्यात, पुण्णकं सं धइगु गट्टायात काल ।

थुगु प्रकारं थवं थः गट्टा कायेधुंकाः जुजुं "भो
 माणवक! ह्यापालाक छंति कौ ह्याना छो" धं बिज्यात ।
 अले पुण्णकं 'जिपि गरीवपि जूगुलि ह्यापांयाःगु कौ ह्यायेगु
 पाः वइमखु । उकिं छलपोलंनि ह्यापालाक कौ ह्याना-
 बिज्याहूँ ।' धकाः बिनित्ति यायेव जुजुं 'ज्यूका' धइ-
 बिज्यात । धनंजय कौरव्य जुजुया स्वंगू जन्म ह्यापांनिसं
 मां जुयावयेनंहा देवपुत्री छह्यस्यां जू ह्यितेबलय् सुरक्षा
 यानाचवंगु जुयाचवन । व उह्य देवपुत्रीया प्रतापं यानाः

न्ह्याबलें जू त्वाःसां नं जुजुं त्याजक त्याकाचवनाबिज्यात,
 व देवपुत्री जुजुया लिक्क चवनाः थःत सहायता बिया-
 चवनीगु जुयाचवन ।

कौरव्य जुजुं व देवपुत्रीयात लुमंकाः म्ये हालाः
 जू ह्यितेगु थथे खः-

जू भिहतीगु म्ये

१. सब्बा नदी वङ्ग नदी

सब्बे कट्टमया वना ।

सब्बतिथयो करे पापं

लब्भमाना निवातकं ॥ ॥

भो माता देवपुत्री ! धनन्त गुण दुह्य छलपोलं
 जितः दया तयाबिज्यायेमाल । सकल खुसि धइगु वेववेक
 जक न्ह्यानावनी । सकल वनजङ्गल सिं व सिमायुक्त
 जुयाचवन, वथेंतुं मिसात धइपिसं नं एकास्तय् लाइबलय्
 न्ह्यागुं पापकर्म नं यायेकु ।

२. देवते त्वज्ज रक्खदेवी,

यस्स माभं विभावये ।

अनुकम्पका पतिट्टा च,

पस्स भद्रानि रक्खित्तुं । ॥

भो देवपुत्री ! थौं जू त्वानाचवनागु बखतय्
 छलपो लअति उत्तमह्य देवपुत्री जितः करुणा तयाः सुरक्षा
 यानाबिज्याहूँ । भो देवपुत्री ! छलपोलं जितः स्वया-
 बिज्यायेमाल । छलपोलं जितः प्रत्यक्षरूपं दर्शन बिया-
 मबिज्याःमां नं जितः अनुकम्पा तयाः थःगु दुने चवंगु ह्व-
 यंनिसं दया-माया यानाः जिगु वः कायेगु थाय् नं जुया-
 बिज्यायेमाल । उकिं जितः बांलाक करुणादृष्टि स्वयाः
 न्ह्याबलेसं थन बिज्यानाः रक्षा यायेगु स्वयाबिज्याहूँ ।

३. जम्बोनद मयं पासं

चतुरं समट्टं गुलि ।

विभाति परिसा मञ्जे

सर्व काम ददो भव ॥ ॥

भो देवपुत्री ! जम्बूनद अत्यन्त भिगु लुंयागु कौ च्यापत्रिया विचं ह्वानाछ्वयेबलय्, थुलिस्त्रिं जुजुपि परिषदपिनि दथुइ अत्यन्त शोभायमान जुयाच्चन । उकिं सकल काम सम्पत्ति बीकुह्य जुयाः जि याकनं जू हितेगु ह्याके फयेना ।

४. देवते मयं जयं देहि,

पस्स मं अप्प भागिनं ।

मातानु कम्पितो पोसो,

सदा भद्रानि पस्ससि । ॥

भो देवधीते ! पुत्रपित स्नेह दयामाया याइहा माता समानं जितः स्नेह यानाः थ्व जू ह्यितागुली त्याका-बिज्याये माल, आनुभाव हीन जुयाः आधार कायेगु छुं महुहा जितः, दया तथाः स्वयाबिज्याहूँ । सद्यहा मामं थः काय्यात दयामाया यानाः सुरक्षा यानातःह्य पुरुष-यात चानंत्तिनं न्याबलेसं मंगल हे जक जुइ ॥ ॥

(गृहातय मध्यय् 'जे' धइगु गृहाय् च्याप्वाः (द फुति) 'सं' धइगुली खूफुति, 'से' धइगुली प्यफुति, 'जुं' धइगुली नीफुति दु धकाः लुसंका तये फयेके-माः ।)

धनंजय कौरव्य जुजुं जू ह्यितेगु म्ये हालाः कौ ह्याःतिइ प्थाखं हुइकाः वहयागु खःचाय् च्वं वांछ्वयेत

सोवलय् पुण्णकयागु आनुभावं थः व्वीगु आकार खनाः कौ व्वय् वहयागु खःचाय् लाःवने न्याः हे हाकनं आका-सय् हे थःगु ह्याःतय्तुं लानाकाल । थये यायेकुगु धनं-जय जुजुं जू ह्यितेगुली अत्यन्त कुशल-दक्ष जुयाबिज्याः-गुलि हे खः । अथे आकासय् कौ लानाकयाः निक्वःया खुसी नं थः व्वीगु खनाः अथेहे यानाबिज्यात । निक्वःया खुसी नं अथे याःगु पुण्णकं खनेव थ्व जुजुं थये याःगु छाय् थें धकाः बिचाः याना सोवलय् थ्व थये यायेकुगु व्याक्कं जूजुया मां जुयावये नंहा देवपुत्रीया आनुभावं यानाच्चंगु खः धइगु भाव मोकाः देवकन्यायात थःगु क्रोध दृष्टि कोथीक स्वत । अले देवपुत्री ग्यानाः अन जुजुया लिक्क च्वंछ्वने मफयाः अनं चिलावनाः चक्रवाल पर्वतया च्वकाय् वनाः भयभीतं सोयाः च्वंवन ।

धनंजय कौरव्य जुजुं स्वक्वःया खुसी कौ ह्याः-वलय् व्वय् कुतुं वयाच्चंगु कौयात थः बुइ धइगु भाव सीका नं पुण्णकयागु आनुभावं यानाः च्वय् आकासय् हे चहु थःगु ह्याःतय् फयाकाये मफुत । कौ खःचाय् लानाः फिजय् जुयावंबलय् थः वूगु भाव हे स्पष्ट जल । उगु समयस पुण्णक यक्षं कौरव्य जुजुं बुत थः त्यात धइगु सीकाः थःगु बोहलय् ह्याःतं दायाः जि त्यात-जि त्यात धकाः सिंह गर्जय् ज्वोथें गर्जय् जुयाः निर्भीकरूपं ततःसल हालाः स्वक्वःतक घोषणा यात । व पुण्णक अथे हाःगु सः जम्बूद्वीप छगुलिं ताय्दयेक फिजय् जुयावन ।

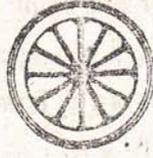
'आनन्दभूमि' या इनाप

बुद्धधर्म व आनन्दकुटी विहारया स्वाःपौ जुयाच्चंगु थुगु 'आनन्दभूमि' नेपालं पिदंगु ह्यापांगु बुद्धधर्मसम्बन्धी लय्पौ खः । थुकियात सुधांलाक्क पिथनेत ग्वाहालि यायेत सकल बौद्धजनपिन्त इनाप याना ।

- बुद्धधर्म व दर्शनया अनुसन्धानात्मक व रचनात्मक च्वसुत छ्वयाहयादिसं ।
- बौद्ध गतिविधि छ्वयाहयादिसं । - थःथःगु व्यवसायया विज्ञापन वियादिसं ।
- आजीवन व वार्षिक ग्राहक जुयादिसं । - आजीवन १०००।-तका दँछिया ६०।-तकाजक ।

आनन्दभूमि

बौद्ध धर्म

बुद्धपूजा

२०५३ भाद्र १२, काठमाडौं-

आनन्दकुटी विहारमा प्रत्येक पूर्णिमामा हुने बुद्धपूजा र धर्मदेशना कार्यक्रम भिक्षु अनिरुद्ध महास्थ-
विरसमक्ष शीलप्रार्थना गरी सम्पन्न गरियो । आनन्दकुटी
विहारबासी, श्रद्धेय भिक्षुहरू कुमार काश्यप, पञ्जा-
मूर्ति, धर्ममूर्ति व श्रामणे र पञ्जारत्नसहितको समुप-
स्थिति रहेको सो बेला आनन्दकुटी दायक सभा एवं
उपासक उपासिकाहरूद्वारा दानप्रदान र भोजनको पनि
प्रबन्ध गरिएको थियो ।

साथ 'गुलाधर्म' को उपलक्ष्यमा वर्षेपिच्छे मना-
उदै आएको 'धर्मदेशना र ध्यानभावना' कार्यक्रम पनि
यसपाली आनन्दकुटी विहारमा नै संचालन भएको
थियो । सो मासिक धार्मिक कार्यक्रममा भिक्षु अनिरुद्ध
महास्थविर, भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, भिक्षु
प्रज्ञामूर्ति, भिक्षु धर्ममूर्ति र श्रामणे र प्रजारत्नले धर्म
प्रवचन गर्नुभएको थियो ।

महिनाभरि संचालित त्यस मासिक धार्मिक
कार्यक्रममा बुद्धपूजा सम्पन्न गरी ध्यानभावना र पुण्यानु-
मोदन समेत गरी मनाइएको थियो ।

गुणानुस्मरण गरियो

२०५३ भाद्र ५, काठमाडौं-

स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विद्यापीठमा
त्यस स्कूलका संस्थापक दिवंगत डा. अमृतानन्द महा-
स्थविरको छैठौं गुणानुस्मरण दिवस मनाइयो । विद्या-
लयका प्रिन्सिपल रत्नबहादुर वज्राचार्यको अध्यक्षतामा
भएको "अमृतानन्द गुणानुस्मरण दिवस"मा दिवंगत
अमृतानन्द भन्तेको तसवीरमा धूपदीप चढाई श्रद्धांजलि

गरिएको त्यस सभामा भिक्षु कुमार काश्यप महा-
स्थविरका साथै विद्यापीठका प्रिन्सिपल रत्नबहादुर
वज्राचार्यले भिक्षु अमृतानन्दको गुणस्मरण गर्नुभएको
थियो ।

धर्मदेशनात्मक प्रवचन

२०५३ भाद्र १२, काठमाडौं-

धर्मोदय सभाको ठोस कार्यक्रमस्वरूपको क्रिया-
अन्तर्गत प्रत्येक पूर्णिमाको दिन प्रज्ञागुणको चाहनाले
आयोजित धर्मदेशना कार्यक्रम पुनः शुरु गरिएको छ ।
भिक्षु सुमंगल महास्थविर ससक्ष शीलप्रार्थना भई शुरु
भएको सो बेला स्वागत मन्त्रव्य व्यक्त गर्दै महामन्त्रि
डा. त्रिरत्नमान तुलाधरले विगत केही समयदेखि रोकि-
राखेको धर्मदेशना र प्रवचन कार्यक्रम पुनः शुरु गर्न
पाएकोमा खुशी व्यक्त गर्दै यसबाट लाभान्वित हुने कुरा
बताउनुभयो ।

'बुद्धधर्ममा पूर्णिमाको महत्त्व' विषयमा धर्मदेशना
गर्नुहुने भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले बुद्धकालीन समयमा
पूर्णिमालाई कसरी र कुन रूपमा लिइएको छ भन्ने कुरा-
को जानकारी दिदै पूर्णिमाको दिन मनलाई शान्त पार्न
र चिन्तन मनन गर्न उचित दिन भएको कुरा बताउनु-
भयो ।

धर्मदूत तथा प्रवचन उपसमितिका संयोजक सुब-
शाक्यद्वारा संचालित सो कार्यक्रममा बरिष्ठ उपाध्यक्ष
लोकदर्शन वज्राचार्यले कृतज्ञता ज्ञापन गर्नुभएको थियो ।

पंचदान समारोह

२०५३ भाद्र २५, काठमाडौं-

यहाँको स्वाध्याय सदनमा नेपाल बौद्ध समाज-
द्वारा आदिबुद्ध दीपंकर तथागतको सम्झनामा पंचदान

समारोहको आयोजना गरियो । दीपंकर तथागतको पौराणिक व्याख्या एवं पञ्चदानको महत्त्व विषयमा व्याख्या गर्दै सुवर्ण शाक्यद्वारा संचालित यस समारोहमा भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, लामागुरु केलसाङ र विकासरत्न वज्राचार्यद्वारा बुद्धस्तुति प्रस्तुत गरिएको थियो ।

नेपाल बौद्ध समाजका संस्थापक अध्यक्ष प्रेमबहादुर शाक्यको सभापतित्व र विनाविभागीय मन्त्री शरदसिंह भण्डारीको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न सो समारोहमा नेपालको लागि थाइलैण्डका महामहिम राजदूत प्रेक्षा पिटिसन्त, भूतपूर्व मन्त्रीहरू डा. केशरजङ्ग रायमाझी, कृष्णराज अर्याल, शैलेन्द्रकुमार उपाध्याय, नीलाम्बर आचार्यले आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । सोनामंगलको तीनकुनेमा ५० फीटको बुद्धमूर्ति स्थापना गर्ने सम्बन्धमा माननीय मन्त्रीलगायत सबै वक्ताहरूद्वारा समर्थन र सहयोग गर्ने वचन उद्गार गरिएको सो बेला ब्रह्माकुमार सुरतबहादुर ऐर र, श्रीमती माधुरी शाक्यले धर्मसम्बन्धमा आ-आफ्नो मन्तव्य प्रकट गर्नुभएको थियो भने प्रेमबहादुर शाक्यद्वारा रचिन र श्रीराम आचार्यद्वारा संगीतबद्ध बुद्धवन्दना गीत गायकहरू श्रीमती सुमन सुवेदी, श्रीमती कमला श्रेष्ठ, सुश्री सपना शाही, श्रीमती सुजन कुँवर, सुश्री प्रतिभा भारती, सुश्री सन्ध्या भारती एवं हेमराज शाक्य, राजु पाण्डे र रामकुमार श्रेष्ठले गाउनुभएको थियो ।

नेपालीको ल गि लण्डनमा राहत संकलन

२०५३ भाद्र १५, काठमाडौं-

यहाँको कीर्ति बौद्ध केन्द्रद्वारा आयोजित एक समारोहमा नेपालमा भएको बाढीपैरोले पीडित नेपालीहरूको लागि लण्डनका समाजसेवी बौद्धमार्गी श्रीमती लला पेटरसनले त्यहाँ संकलन गरेको राहत सामग्री कीर्तिविहारमा नेकपा एमालेका अध्यक्ष मनमोहन अधिकारीले हस्तान्तरण गरी लिनुभयो । काठमाडौं क्षेत्र नं. ७ सांसद कृष्णगोपाल श्रेष्ठ मार्फत् उठाइएको सो सामग्री पेटरसनका मित्र भिक्षु सुगन्धद्वारा हस्तान्तरण गरिएको थियो । भिक्षु सुवर्ण महास्थविरको सभाप-

तित्वमा आदान प्रदान भएका ती सामग्री दोस्रोटा र धिन्धुपाल्चोक जिल्लाका पीडितहरूलाई वितरण गर्ने भएको छ ।

धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस मनाइयो

२०५३ श्रावण १५, मोरङ्ग-

यहाँको युवा बौद्धसंघको आयोजनामा भगवान् बुद्धद्वारा प्रथम धर्मचक्र प्रवर्तन गरेको दिवसस्वरूप दुई दिने समारोहको आयोजना गरी मनाइयो । समाजसेवी लालधन शाक्यको प्रमुख अतिथित्वमा सम्पन्न समारोहमा संघका सचिव ज्ञानुराजा शाक्य, अध्यक्ष धर्मकुमार हलुवाई, मोहनकृष्ण ताम्राकार, मोहनप्रसाद शाक्य र दीपेन्द्र तुलाधरले तत्सम्बन्धित मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । सो बेला राखिएको रक्तदान कार्यक्रम अनुसार २१ जनाले रक्तदान गरेका थिए । रक्तदान दिनेहरूमा अमित ताम्राकार, सूर्यप्रसाद उपाध्याय, श्रीमती यमुना ताम्राकार, रिकेश तुलाधर, ज्ञानुराजा शाक्य, भरत बंघ, राजु ताम्राकार, मुरलि हेडा, श्रीमती रचना शाक्य, राजु श्रेष्ठ, सुश्री स्मृति श्रेष्ठ, मुकेश ताम्राकार, मानबहादुर श्रेष्ठ, रद्द ताम्राकार, राजेश मानन्धर, रवीन्द्र तुलाधर, सुजन तुलाधर, शंलेश ताम्राकार, सुश्री सोनिला शाक्य, श्रीमती यमुना कोइराला र मोति रजक हुनुहुन्छ ।

विभिन्न कार्यक्रमसहित धर्मचक्र दिवस

२०५३ श्रावण १५, स्याङ्जा-

धर्मोदय सभा स्याङ्जा पञ्चमूल शाखाको आयोजनामा विभिन्न कार्यक्रमसहित धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस मनाइएको छ । यो बेला शान्तिपद्यात्रा, पञ्चशील प्रार्थना, बौद्ध गोम्पा सिद्धबारीमा विशेष पूजा एवं धार्मिक प्रवचन, बौद्ध विचार गोष्ठी, नवयुवा क्लबद्वारा बुद्धधर्मसम्बन्धी नाटक प्रदर्शन, बुद्ध आमासमूहद्वारा साँझमा घरघरमा दीपावली गरी समारोह मनाइएको थियो ।

वार्षिकोत्सव मनाइयो

२०५३ भाद्र - ६, पाल्पा-

यहाँको जानमाला सभा महाचैत्य विहारको ४६ औं वार्षिकोत्सव सभाका अध्यक्ष कृष्णप्रसाद शाक्यको सभापतित्वमा बृद्धपूजा, जानमाला भजन भई सम्पन्न भयो । प्रमुख अतिथिको आसनबाट नगरप्रमुख धीरेन्द्र श्रेष्ठले धार्मिक संघ संस्थामा एक आपसमा सहयोगको भावना हुनुपर्ने बताउँदै आगामी पौष महिनामा हुने राष्ट्रिय जानमाला सम्मेलनमा नगरपालिकाको तर्फबाट यथासम्भव सहयोग गर्ने कुरा बताउनुभयो । यसै गरी प्र. जि. अ. वामनप्रसाद नेउपाने, देवेन्द्रमान शाक्य, दिलबहादुर शाक्य, रविमान वज्राचार्य, सुधी सुमना शाक्य, बुद्धिप्रसाद शर्मा, उप-नगरप्रमुख दशरथमुनि शाक्य, सह प्रा. छत्रराज शाक्य तथा संघनायक शाक्य-नन्द महास्थविरथाट मन्तव्य व्यक्त गरिएको थियो । सो बेला सचिव उत्तमकुमारले वार्षिक प्रतिवेदन, कोषाध्यक्ष बुद्धरत्न शाक्यबाट आयव्यय प्रस्तुत गरिनुका साथै पासा पुचः खलःबाट सभालाई रु. ६०२०।- र महाचैत्य विहार विस्तारित भवनको लागि रु. १००५।- प्राप्त भएको जानकारी गराइयो । मंगलनारायण श्रेष्ठबाट स्वागत भाषण भएको थियो ।

लुम्बिनी विकास कोषका कर्मचारीको दुर्व्यवहार

२०५३ भाद्र २६, रूपन्देही-

बुटवलको तमु छोज धौका संरक्षक सदस्य, केन्द्रीय समितिका उपाध्यक्ष (पश्चिमाञ्चल क्षेत्र) एवं जिल्ला अध्यक्ष शेरबहादुर गुरुङको सभापतित्वमा पञ्च चैत्य विहारमा सम्पन्न सामूहिक भेलाले लुम्बिनीको महिलेवारस्थित दिवंगत डा. अमृतानन्द महास्थविरको पुण्यस्मृतिमा निर्माण भएको 'अमृतहल'को अगाडि प्रतिस्थापित महामानव गौतम बुद्धको मूर्तिलाई यही २०५३ साल १२ गते पूणिमाका दिन लुम्बिनी विकास कोषका दुइजना कर्मचारीहरूले 'कति दिनको भोको छस्, ला खा, घिच् । पहिले पनि यही खाएर छेरौंटी लागेर मरेको थिइस्, अहिले पनि मर्' भन्ने अपशब्द प्रयोग गर्दै

बंगुरको मासु खुआएको घटनाको तीव्र आक्रोश तथा घोर भत्सर्ना गर्दै खेद प्रकट गरेको छ । सो भेलाले लुम्बिनी विकास कोषका जिम्मेवार कर्मचारीहरूको शाक्यमुनि गौतम बुद्धको पवित्र जन्मस्थान 'लुम्बिनी'को महिलेवारमा घटित अनैतिक कुकृत्यले सम्पूर्ण बौद्धजगत, बुद्ध धर्मवलम्बीहरूलाई स्तब्ध तथा असीम वेदना एवं समान्तक आघात पुऱ्याएको महसूस गर्दै यस्ता अनैतिक एवं अमानवीय कार्य गर्नेहरूलाई कडाभन्दा कडा कारवाही गर्न युवा खेलकूद तथा संस्कृति मन्त्री, लुम्बिनी विकास कोषका उपाध्यक्ष र रूपन्देही जिल्लाका प्र. जि. अ. लाई बेग्ला बेग्लै ज्ञापनपत्र दिने निर्णय गरेको, २०५३ असोज ८ गते लुम्बिनीमा विरोध प्रदर्शन हुने भएकोमा उक्त घटनाको तीव्र भत्सर्ना गर्न विरोध प्रदर्शनमा अधिराज्यका विभिन्न धार्मिक संघ-संस्थाहरूलाई सहभागिताको लागि हादिक अपील गरेको छ । यस कार्यको लागि एउटा मूल समिति तथा दैनिक कार्यका लागि सेक्रेटरियटको पनि गठन भएको छ ।

करुणा बौद्ध संघको उद्घाटन

२०५३ आषण १५, पाल्पा-

नेपालका सबैभन्दा जेठो भिक्षु संघनायक शाक्य-नन्द महास्थविरले धर्मचक्र प्रवर्तन दिवसका दिन 'करुणा बौद्ध संघको' समुद्घाटन गर्नुभयो । संघका अध्यक्ष सह प्रा. छत्रराज शाक्यले संस्थाको उद्देश्यमाथि प्रकाश पार्दै संस्थाको उद्देश्य अनुरूप नै तानसेन, होलाडदीस्थित बुद्ध विहारको पुननिर्माण र विकास गरी एउटा बौद्ध केन्द्रको रूपमा विकसित गर्न ५ वर्षे गुरुयोजना तर्जुमा गरी गतिविधि अगाडि बढाउने कुरा बताउँदै प्राचार्य भिक्षु डा. अमृतानन्द महास्थविरको प्रतिमा सो हाताभित्र स्थापना गरिने कुरा बताउनुभयो । स्थापना गरिन लागेको पुस्तकालयको लागि सहयोग गर्नुहुने सबै र दाताहरूलाई धन्यवाद दिइएको सो समारोहमा पाल्पाका प्र.जि.अ. वामनप्रसाद नेउपाने, तानसेन नगरपालिकाका प्रमुख धीरेन्द्र प्र श्रेष्ठ, पाल्पा उद्योग बा. संघका अध्यक्ष पशुपति भट्टराई, धर्मोदय सभा पाल्पाका अध्यक्ष चिनिपाल लाल वज्राचार्य, पाल्पा रेडक्रसका अध्यक्ष गणेशमान महर्जन, जानमालाका देवेन्द्रमान शाक्य तथा कृष्णप्रसाद

शाक्य, सुश्री सुमना शाक्यले सो संस्थाको प्रगति कामना व्यक्त गरेका थिए। करुणा बौद्ध संघको प्रतिवेदन सचिव सचिव मदनलाल वज्राचार्य, आयव्यय कोषाध्यक्ष वीरेन्द्रकाजी शाक्य, स्वागतभाषण उपाध्यक्ष विश्वमान वज्राचार्य र धर्मवाद ज्ञापन वाक्काजी शाक्यबाट भएको थियो।

दायक समितिको वार्षिक उत्सव

२०५३ श्रावण १५, पाल्पा -

महाचैत्य विहार, तानसेन, टक्सारको आजीवन दायक समितिको १३ औं वार्षिक उत्सव गुरुपूर्णिमाका दिन ज्ञानमाला भजन, बुद्धपूजा एवं वार्षिक सभा संघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर र भिक्षु विमलानन्द महास्थविरको समुपस्थितिमा सम्पन्न भयो।

सुश्री रेणु श्रेष्ठबाट स्वागत भाषण र ०५२/५३ को प्रतिवेदन दायक समितिका अध्यक्ष सुश्री सुमना शाक्यद्वारा अनि सहसचिव सुश्री श्रीलक्ष्मी वज्राचार्यले आय-व्यय प्रस्तुत गर्नुका साथै परिचमाञ्चल फाइनान्स कम्पनीमा पाँच वर्षको लागि रु. ५०,०००/- राखेको कुरा पनि प्रस्तुत भयो। सो बेला धर्मोदय सभा पाल्पाका अध्यक्ष चिनियालाल वज्राचार्यले दायक समितिको आजसम्मको कार्य प्रगतिको सल्लाहना गर्नुभयो।

करुणा बौद्ध संघका अध्यक्ष प्रा. छत्रराज शाक्यले भौतिक सुविधामा भन्दा आध्यात्मिक उन्नतितिर लाग्नु नै श्रेयस्कर हुने बताउनुभयो। यसै गरी ज्ञानमाला सभाका अध्यक्ष कृष्णप्रसाद शाक्यबाट दायक समिति र ज्ञानमाला सभाको आपसी सहयोगबाट मात्र आजसम्म यहाँको कार्य सफल भएको कुरा दर्शाउनुभयो, दायक समितिका सल्लाहकार चकोरमान शाक्यबाट यस्तो पवित्र कार्यमा सबै क्षेत्रबाट यथायोग्य सहयोग एवं सद्भावना हुने कुरा व्यक्त गर्नुभयो। Y. N. B. A. का अध्यक्ष दिलबहादुर शाक्य, बौद्ध युवा संघका अध्यक्ष रविमान वज्राचार्य, ज्ञानमाला संघ, आनन्द विहारका अध्यक्ष देवेन्द्रमान शाक्य र बौद्ध महिला सेवा समितिका सचिव सुश्री शोभा शाक्यबाट पनि शुभ कामना प्रकट गर्नुभएको थियो। लुम्बिनी विकास कोषका

आनन्दभूमि

उपाध्यक्ष विमलानन्द महास्थविरबाट बुद्धधर्मको महत्त्व एवं भगवान् बुद्धका महावाणीहरूलाई पालन गर्न उपदेश दिनुभयो। यसै गरी संघनायक भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविरबाट आषाढपूर्णिमाको मन्त्रव्यारे प्रकाश पार्नुहुँदै सम्पूर्ण बौद्ध धर्मावलम्बीहरूप्रति मंगल एवं सुख, शान्तिको कामना गर्नुभयो। सभा संचालन सुश्री रश्मी शाक्यबाट भएको थियो।

बौद्ध पुस्तकालय संचालन

२०५३ भाद्र २६, पाल्पा -

करुणा बौद्ध संघद्वारा स्थापित एवं संचालित करुणा बौद्ध पुस्तकालय बुद्धविहार होलाडदी, तानसेनमा आजदेखि संचालन गरिएको छ। हाल प्रत्येक शनिबार दिउँसो ४.३० देखि ६.३० सम्म खोलिने सो पुस्तकालय बुद्धधर्म र दर्शनमा रुचि अभिवृद्धि गराई विभिन्न धर्मको तुलनात्मक अध्ययन एवं अनुसन्धानमा सक्दो सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले स्थापना भएको छ। यस पुस्तकालयका अध्यक्षमा प्रा. छत्रराज शाक्य रहनुभएको छ।

(नेपालभाषा)

गद्दीआरोहण रजतमहोत्सवया

महापरित्राणपाठ जुल

१९९६ गुंलागा ६, यँ -

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवया गद्दीआरोहण रजतमहोत्सवया लसताय वस्पोल जुजुया ताआगु व सुस्वास्थ्यया कामना यासे थनया कियूया श्रीकीर्तिविहारय परराष्ट्रमन्त्री डा. प्रकाशचन्द्र लोहनीं प्रदीपपूजा यानाः समारोहया उलेज्या यानादिल। भिक्षु महासंघमुखे जूगु महापरित्राणपाठया नापं थाई राजदूत प्रिडा पिटिसन व सांसद् कृष्णगोपाल श्रेष्ठपिसं जुजुया कियूया स्वांमाः ववखायेकाः हनाझूगु खः। उध्यलय् श्रीकीर्ति बौद्ध केन्द्रया अध्यक्ष भिक्षु सुदर्शन महास्थविरं पवित्र महापरित्राणया महत्त्ववारय थःगु वचु बियाबिज्याःगु खः। महापरित्राणपाठ थेरवाद बौद्धपरम्पराया दकसिबय् पवित्र व उच्चकथं

पाठ याद्गु सूत्रतय् मुना खः । महापरित्राणपाठ यायेगु परम्परा श्रीलङ्का, बर्मा, थाइल्याण्ड व कम्बोदिया देशय् चलन दु । नेपालय् वि. सं. १९६८ निसै हाकनं थुकथं-या पाठया परम्परा न्ह्याःगु खः । उबलय् उपसघनायक भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरसमक्ष पञ्चशील प्रार्थना जूगु खः ।

बुद्धधर्म व दर्शन अध्ययन न्ह्याकाच्चन

१११६, योलाथ्व ४, यल-

थन छगु शिक्षा सभा स्वनाः भिक्षु सुनन्दया अध्ययनताय् बौद्धधर्म तथा दर्शन अध्ययन कक्षा न्ह्याका-च्चगु दु । आः बुद्धभूमि नेपाः देशय् बुद्धधर्म उबलय् हा कायेफइ गूबलय् बुद्धधर्म अध्ययन, अध्यापन व अन्वेषण यायेत महाविद्यालय, संस्थानत दयेकाः कार्यान्व-यन यायेफइ । थुगु विचारं स्वदेश व विदेशया उच्च शिक्षा दुपिं अनुभवी भिक्षुपिनिपाखें शाक्यसिंह विहारय् बौद्ध शिष्टाचार सम्बन्धी अध्ययन यायेगु ज्या २०५२ माघ १० गतेनिसै शुरू जुल । फागुण १ गतेनिसै त्रिपि-टकया सारांश आदि बौद्धधर्मया विभिन्न विषय कयाः छपुचः भिक्षुपिनिपाखें शनिवार छाहू बाहेक हप्ताया खुन्हु ह्निथं कक्षा संचालन जुयाच्चंगु दु । थुगु अध्ययन सेसन सेसन मिलेयानाः सिमेटेरया हिसाबं चलय् जुया-च्चंगु खः ।

कक्षायामूल उद्देश्य भिक्षु, आमणेर अनगारि-कार्पि व सकल इच्छुक गृहस्थोपिन्त बौद्धधर्म तथा दर्शनया मूल आधारित शिक्षा बीगु खः । बुद्धधर्मया ज्ञान दुपिन्त थुगु अध्ययनकार्य विशेषरूपं उपयोगी जुइ । धर्मया ज्ञान मदुपिन्त नं धर्म व दर्शनया ज्ञान प्राप्त यायेगु तःधंगु मौका जुइ ।

अध्ययनया विषयवस्तुत थुकथं जुयाच्चंगु दु-

१) बौद्ध इतिहास- बौद्धधर्मया उत्पत्ति, उन्नति तथा विस्तारितया नापं थेरवाद व महायानया विभिन्न निकाययात नं ध्यान बीगु । २) बौद्ध चरिया-गृहस्थी-पिनिगु शीलाचरण, प्रवृजितपिनिगु शीलाचरण, समाजय् बौद्ध चरियाया स्थान तथा महता, भक्तिमार्ग, पारमिता, बोधिसत्त्व, कुशल-अकुशल व चतुर्ब्रह्मविहार अध्ययन ।

३) बौद्धदर्शन- चतुरग्रार्थसत्य, मध्यममार्ग, प्रतीत्यसमुत्पाद, कर्म, पुनर्जन्म, जीव, देवता, लोकत, आत्मवाद, अनात्मवाद, अव्याकृतधर्म, ध्यान, समापत्ति, अभिज्ञा, त्रिलक्षण (अनित्य, दुःख, अनात्म), स्कन्ध, श्रायतन, धातु, नामरूप, चित्त, मन, ज्ञानमार्ग, प्रज्ञा व निर्वाण आदि गहनरूपं अध्ययन जू । ४) साधारण शिक्षा- पालीभाषा, पालि साहित्य, अंग्रेजीभाषा व समसामयिक विषय आदि नं दुथाः ।

राज्यारोहणया स्वर्णमहोत्सवया महापरित्राणपाठ

१११६ गुंलागा १२, किपू-

मित्रराष्ट्र थाइल्याण्डया नरेश भूमिबल अदुल्या-देजया राज्यारोहणया स्वर्णमहोत्सवया लसताय् नरेशया ताआयु व सुस्वास्थ्यया कामनायासे माननीय परराष्ट्र मन्त्री डा. प्रकाशचन्द्र लोहनीया मूपाहांलय् जूगु पवित्र महापरित्राणपाठ थनया नगरमण्डप श्रीकीर्तिविहारय् जिनराज बुद्धप्रतिमाय् धुपांय् व देवा च्याकाः उलेज्या जुल । भिक्षु महासंघपाखें जूगु महापरित्राणपाठया ज्याइबलय् शिवदेव संस्कारित श्री रुद्रवर्ण महाविहारया त्रिरत्न भजन संघपाखें ज्ञानमाला भजन जूगुया नापं पंचशील प्रार्थना नं जुल । श्रीकीर्ति बौद्ध केन्द्रया अध्ययन भिक्षु सुदर्शन महास्थविरपाखें महापरित्राण देशना जूगु उगु इलय् यंदेशय् च्वनाच्चर्वापि थाईसमुदायपाखें नरेश-या जयगान जूगुया नापं महामहिम शाही थाईराजवृत प्रिछा पिटिसनपाखें सम्बोधन नं जूगु खः ।

गुणानुस्मरणदिवस हन

१११६ गुंलागाः १४, यो-

थनया आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भूया ग्वसालय् थौं दिवंगत आचार्य भिक्षु डा. ममृतानन्द महास्थविरया खुन्वःगु गुणानुस्मरण दि हनेगु ज्या जुल । स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन खलपाखें बुद्ध भजन जुया-न्ह्यागु थुगु ज्याइबलय् दिवंगत भिक्षु अमृतानन्दया वारय् धर्मदेशना यासे वसपोलं बुद्धधर्मया बारे जक्र मखु नेपालभाषा म समाजया विकासय् नं आपालं योगदान यानाबिज्याःगु

वै श्रिल नेपाल भिक्षु महासंघया अध्यक्ष भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरं कुलाबिज्यात ।

भिक्षु संघ उपमहानायक अनिरुद्ध महास्थविर वमक्ष बुद्धवन्दना व शीलप्रार्थना यासे उगु ज्याइवल्य बुद्धपूजा नं जुल । उव्यलय् भिक्षु अश्वघोष महास्थविरं वसपोलया देन अन्तररिष्टिय जगतयत्कं व्यापक जूगु, आनन्दकुटी विहार तःधंकाः बिज्याःगु, आनन्दकुटी विद्यापीठ थापना यानाबिज्याःगु खँ कुलाबिज्यात ।

अथेहे भिक्षु सुदर्शनं धयाबिज्यात— 'दिवंगत भन्ते नं येरवादया उन्नतिया निर्मित पाली साहित्यया आधार्य सफु प्रकाशन, साहित्य रचना व नेपाल्य बुद्ध शासनया पुनः प्रवेश जुद्धुंकाः आधारभूत सफुत पिथना-बिज्याःगु लुमंकेवहःगु खँ खः धासे शीसं आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरया लिसें सकल हनेवहःपिनं पद-चिह्नय् न्याज्यायेमाःगु खँ कैसे भिक्षु धम्मालोक, महानाम भन्ते आदिपनिगु नं गुणस्मरण यानाबिज्यात ।

भिक्षु धम्ममूर्ति वसपोल भन्तेया यो दानयात कुलाःलि अमृतानन्द भन्तेनं आपालं बिचाः यानाःतिनि ज्या याइगु व यायेधुंकाः पूर्वकाःतिनि त्वःतीगु वसपोलया विशेषता खः धयाबिज्यात ।

बौद्ध विद्वान् भक्तिदास श्रेष्ठं 'अमृतानन्द भन्ते-याके संकुचित भावना मदुगु व विविध रूपल समाजया सेवा याःगु खँ कनादिल । अथेहे सम्माननीय राजपरिषद्दया जः कनकमान शाक्यं अमृतानन्द भन्तेया जीवन-काल्य गुलि नं ज्या यानाबिज्यात व लुमंकेवह जूगु खँ न्याथेसे धर्मनिरपेक्षताया आन्दोलन नं वसपोलया हे नेतृत्वय् धर्मोदय सभां याःगु व थुकिं वसपोलयाके बुद्ध-धर्मजक मखु मेमेगु न धर्म प्रति उतिकं श्रद्धा दुगु खँ कुलाबिज्यात । थथेतुं बौद्ध विद्वान् भुवनलाल प्रधानं धयादिल— औपचारिकता हनेकथं जक लुमंकेगु पाय्छि मखु । अमृतानन्द भन्तेनं कयनावंगु लँय वनेगु दकलय् पाय्छिगु ज्या खः, शीथाय् बौद्ध संस्थात यकव दु व कुत्रकयात संयोजन यानाः यनेमाःगु व आम जनतायात कःघानाः वनेमाःगु व सरकारं बुद्ध बूगु दे व लुम्बिनी न्याःने तयाः षड्यन्त्र म्हिताचवंगु खँया प्रतिरोध यायेत नेतृत्वया अभाव जूगु खँयात कयाः कुलादिल ।

आनन्दकुटी विद्यापीठया सह-संस्थापक न्हच्छे-बहादुर वज्राचार्यं धयाबिज्यात— अमृतानन्द भन्तेनं 'छंके दुगु गुण जि स्यु, जिके दुगु अवगुण नं जि स्यु' थथे वसपोलं थःगु अवगुण प्रकट यानाबिज्याइ । वसपोलयाके कपनिगु मनोविज्ञान थुङ्केगु गुण दु । गुळय् तक आनन्दकुटी विहार/ विद्यापीठ. भिक्षु महासंघ दयाचवनी उवल्यत्क अमृतानन्द भन्तेयात सुनानं त्वःमंके फडमखु ।'

सुभाय् देछासे भिक्षु प्रजामूर्ति अमृतानन्द भन्तेनं थ.त श्रीलंकाय् छवयाः 'पिनेयापिनाप स्वापू तयाः बुद्ध-धर्म व पाली साहित्य सयेका वा, थुलि जुल धाःसा समुद्रपार वनाः ब्वंवांगुया उद्देश्य पूवनी धयाबिज्यात' । थौं थन विहारय् 'अमृत बौद्ध परियत्ति शिक्षा' नामं परियत्ति शिक्षा बियावयाचवना । भन्तेनं आनन्दभूमि पत्रिका पिथनाः बुद्धधर्मया प्रचार यायेगु यानाबिज्याःगु खँ धयाबिज्यात । विहारपाखें सकल भिक्षुसंघ व अनगरिकासंघ लिसें पाहांपित्त नं भोजनदान याःगु जुल । पुण्यानुमोदन जुयाः क्वचाःगु उकुन्ह बहनी उगु विहारय् अमृतानन्द भन्तेया नामं प्रदीपपूजा नं जुल ।

पुण्यानुस्मरण दि हन

१९९६ जलाश्व १, यँ-

स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन खलकं आचार्य भिक्षु डा. अमृतानन्द महास्थविर मदुगु न्यादँफुनाः खुवं कयंगु दिक्थं वसपोलया गुणानुस्मरण दि हन । वीरगंज नेपालभाषा खलःया अध्यक्ष व वीरगंज बौद्धसंघया उपा-ध्यक्ष सत्यनारायण मानन्धरं मंनमत च्याकाः शुरु जूगु थुगु ज्याइवल्य दिवंगत भन्तेया किपाय् खातागा क्वखायेकुसे वीरगंजया विश्वग्राम चैत्य गुगु अशोक महाराजं दयेकाथकूगु खः, भग्नावशेषया रूपय् लानाचवन, उकियात स्वयम्भू चैत्याकारय् दयेकेत जीर्णोद्धार याना-चवंगु खँ कैसे— स्वयम्भू स्थानय् जुयाचवंगु विकृति पने-माल धयादिल ।

उव्यलय् भिक्षु मूर्ति धयाबिज्यात— नेपाःमिपिसं अमृतानन्द भन्तेया देनयात कलानाः कायेमफु, सन् १९५० निसँ देशत्रिवेशय् चाःहिलाः गुलि बुद्धधर्म प्रचार

यात उलि मेपिसं याः गु मद्रु । वसपोलया कुतलं लुम्बिनीइ हिसाकर्म दिक्केधुंकूगु खः तर आः वयाः हिसाकर्म जुयावं वयाचवंगु खेय् दुःख प्वंकाबिज्यात । लुम्बिनीइ गुगु विकृति वयाचवन उकियात सुं बौद्धंनं विरोध याः गु मद्रु, अमृतानन्द भन्ते दुगु जूसा माः गु यायेधुंकीगु खः । विकासे कर्मचारीतसें अभद्र व्यवहार यानावयाचवन, थों वयाः लुम्बिनीइ क्यनेगु छुं मदयाचवंगु दुःखया खे खः । अमृतानन्द भन्तेन बौद्धग्रन्थत नेपाली पिकाल तर नेपालं वास्ता मतः । विदेशं वसपोलयात उगु ज्याया कदर यात । बौद्ध शब्दकोष दयेकाबिज्यात आःतक पिकायेमफु । थुकथं भन्तेया देनयात न्हंकाछ्वये मजिल धयाबिज्यात ।

खलःया नायः शान्तरत्न शाक्यं लसकुम न्वचु-व्युसे अमृतानन्द भन्तेनं जानमाला थें याः गु अमृत्यगु रत्न विद्यावन । २०१३ सालय् चतुर्थ विश्वबौद्ध सम्मेलन यानाः विश्वया न्ह्याःने बौद्धराष्ट्र नेपालःया परिचय बोगु यानावंगु खें कुलाबिज्यात ।

जानमालाया दुजःपि, दिव्यरत्न तुलाधर, दिल-हर्ष, सिगतमान व पूर्णशोभा डंगोल नं अमृतानन्द भन्तेया किपाय् खातागा ववखायेकुसे सकसिनं श्रद्धा-ञ्जलि देछाःगु थुगु ज्याइवःया संचालन भजनखलःया छघाञ्जे किरणकुमार जोशी यानादीगु खः ।

भिक्षुसंघयात हापं

१९९६ गेलाख १, यें-

श्रामणेर शीलरत्नं अखिल नेपाल भिक्षु महासंघयात ५०००।- तका दां देछासे भिक्षुसंघय् संघ-भावनाया अभिवृद्धि ज्वीकेगु पूर्ण आशा प्वंका बिज्याः-गुया नाथं सकल श्रद्धालुपिनपाखे भिक्षु महासंघ घिसि-लायेमाःगु खें नं वसपोलं न्ह्याथनाबिज्याःगु जुन ।

चचाभ्ये सयेकूपिन्त दसिपौ

१९९६ गुंलागाः ३, यें-

कला, संस्कृति व उगु ईया काव्याःमक साहित्य-यात कःघानाचवंगु बौद्ध चचा म्ये तयंकातयेया लागी मखं-

बहाःया गुरुजु सत्त्वतारावज्र वज्राचार्यया छेय् स्यनेगु ज्या जूगु दु । उगु स्यनाज्याय् ह्लाप, ल्यू, लियांल्यू व उत्तीर्ण जूपिन्त गुंलागाः तृतीयाकुन्ह थनया वैलोचन तीर्थय् छगु पूजाया ग्वसाः ग्वसे पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य-या सभापतित्वय् दसिपौ इनेगु ज्या जुल । उगु स्यनाय् ह्लाप फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य, ल्यू मीमलाल वज्राचार्य व लियांल्यू जानीराजा वज्राचार्य जूगु खः ।

उद्यलय् पाहांकथं इच्छार्हं वज्राचार्यं लमता प्वंकाबिज्यातसा प्रशिक्षकया रूपय् सत्त्वतारावज्र वज्रा-चार्यं अले प्रशिक्षार्थीकथं फणीन्द्ररत्न वज्राचार्यं न्वंवा-बिज्याःगु थुगु इवलय् लोकदर्शन वज्राचार्यं मखें प्वंका-बिज्यासे धयाबिज्यात- चचाय् नं नोटेसन, इन्टोनेशन दु । चचा बंगलादेशय् नं दु- उमि धारणाकथं नं नोटे-शन दु । अले थःत ह्लापा चचा स्यंवलय् इन्टोनेशन सिलोटय् च्वयाः स्यंगु खें कनाबिज्यात । सभापतिया आसनं न्वंवासे पं. बद्रीरत्न वज्राचार्यं चचा स्यनेगुया लागी राग, तालया आधारय् चचापुया निर्धारण, याठचक्रम इवःछिनागु व परीक्षा कयागु तरीका बारें खें कनाबिज्यासे थुगु ज्याया इवलय् भाहालि याःपि सकसितं सुभाय देछायाबिज्यात ।

चचा स्यंमिपि मध्यय् निर्देशन- पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य, प्रशिक्षक- सत्त्वतारावज्र वज्राचार्य, सह-प्रशिक्षक कर्णहर्ष वज्राचार्य, धर्मरत्न वज्राचार्य व अष्ट-रत्न वज्राचार्यपि खः ।

थुगु ज्याइवःया संचालन अष्टमुनि वज्राचार्य-पाखें जूगु खः ।

६० दँ बुदि हन

१९९६ गुंलाख १, यल-

गुंलाधर्म प्रारम्भ जूकुन्हया दिनय् थनया मणि-मण्डप विहारय् विहारया दायक परिषद्या प्रमुञ्च संस्थापक भिक्षु कालुदागी महास्थविरया ६० दँ क्यंगु लसताय् वसपोलया बुदि हनेकथं वसपोलया समक्ष शीत प्रार्थना यासे बुद्धपूजा जुल ।